

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№11 (5067) 20 сакавіка 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

Знічка Вадзіма
Багдановіча
стар. 5

Прасторы
адбіваюцца ў кнігах
стар. 7

Пад уплывам
прыгожага
стар. 12-13

Пагартаньне славуцкіх старонак

Фота Кастуся Дробіва.

Рукапісны Статут 1632 г. па-нямецку.

Зразумець дух і душу асноўных законаў, па якіх мы жывём сёння, дае магчымасць выстаўка «Правобраз еўрапейскай Канстытуцыі», якая адкрылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі да Дня Канстытуцыі. Прадстаўленыя рарытэты акрэсліваюць найважнейшыя вехі станаўлення прававой гісторыі нашай краіны.

На думку першага намесніка дырэктара Нацыянальнага цэнтра прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь Вячаслава Абрамава, прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь у 1994 годзе вызначыла асновы, на якіх наша дзяржава пачала развівацца сёння. Тое, што мы маем, — вынік доўгага гістарычнага працэсу, які пачынаўся са стварэння Статута Вялікага Княства Літоўскага. Складзеныя па-беларуску, ужо ў XVI стагоддзі яны мелі ўсе рысы сапраўднай Канстытуцыі, пабудаванай на прынцыпах дэмакратыі, роўнасці, справядлівасці і вяршэнства права. З'яўленне Статутаў паставіла наш народ на п'едэстал пачынальнікаў канстытуцыйнага заканадаўства ў Еўропе.

Працяг на стар. 4

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 20011

«ЛіМ»-акцэнт

Дзяржава. Усебеларуская акцыя «Мы — грамадзяне Беларусі!», прысвечаная Дню Канстытуцыі, прайшла па ўсёй краіне пад слоганам #раЗАм. Напярэдадні і ў Дзень Канстытуцыі пашпарты больш як 4 тысячам юных беларусаў уручылі кіраўнікі заканадаўчай і выканаўчай улады, грамадскія дзеячы і іншыя заслужаныя асобы краіны. Афіцыйныя мерапрыемствы патрыятычнай акцыі традыцыйна прайшлі ў Музеі сучаснай беларускай дзяржаўнасці, Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу, Камітэце дзяржаўнага кантролю. Сымвалічна, што ў Дзень Канстытуцыі фінал Усебеларускай акцыі адбыўся ў Канстытуцыйным Судзе. Стартвала акцыя ў гэтым годзе, нагадаем, 10 сакавіка ў Палаты Незалежнасці. Нацыянальныя пашпарты 25 найлепшым школьнікам краіны ўручыў Кіраўнік дзяржавы.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку РСФСР Надзею Бабкіну з юбілеем. «Дзякуючы высокаму прафесійнаму майстэрству, бязмежнай любові да славянскай культуры і адданасці сваёй справе ваша творчасць па праве ўвайшла ў залаты фонд сучаснага эстраднага мастацтва, — гаворыцца ў віншаванні. — Перакананы: ваша шматгранная дзейнасць і ў далейшым будзе аб'ядноўваць людзей розных пакаленняў і краін, садзейнічаць актыўнаму дыялогу паміж народамі Беларусі і Расіі».

Ракурс. Адкрыццё гісторыка-дакументальнай выстаўкі «Шлях да Перамогі: гістарычныя крыніцы сведчаць», прымеркаванай да 75-годдзя Вялікай Перамогі, адбылося ў галерэі «Атрыум», паведамлілі ў НББ. Экспазіцыя складаецца з 30 планшэтаў з фатаграфіямі, дакументамі, фактычнымі данымі, картамі, плакатамі, старонкамі перыядычнага друку, сцягамі і іншымі матэрыяламі аб вызваленчым руху Усходняй Еўропы ад нацызму. Унікальныя матэрыялы, у тым ліку тыя, што доўгі час захоўваліся пад грывам «зусім сакрэтна», сведчаць пра ход баявых дзеянняў, палітыка-маральны стан армейскіх падраздзяленняў, пра ўзаемадзеянне з мясцовымі органамі кіравання па наладжванні інфраструктуры і мірнага жыцця, пра гуманітарную дапамогу саветскіх салдат мясцоваму насельніцтву, распавялі ў Нацыянальнай бібліятэцы.

Тэатр. У Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы рыхтуюць прэм'еру спектакля «Не пакідай мяне...» паводле аднайменнай п'есы Аляксея Дударова, паведамляе БелТА. Спектакль, жанр якога вызначаны як драматычная балада, прысвячаецца 75-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Рэжысёр — заслужаны дзеяч мастацтваў Аляксандр Козак — ужо не першы раз працуе над гэтай пастаючай. Некалькі гадоў таму п'есу Аляксея Дударова ён паставіў на сцэне Наўгародскага акадэмічнага тэатра драмы імя Ф. М. Дастаўскага, а нядаўна такую ж прапанову атрымаў з Арэнбурга. «Не так шмат у нас твораў пра вайну, дзе ў цэнтры ўвагі — жанчыны. Гэта велімі кранальная гісторыя — такіх у суровыя ваенныя гады, відавочна, было нямала. Рамантыка падзвігу ў маладых душах тут ператвараецца ў ахвярнасць — у імя нас, у імя будучыні, у імя Перамогі», — падзяліўся рэжысёр.

Фестываль. Трэці анлайн-фестываль беларускага дакументальнага кіно *BelarusDocs* пройдзе з 7 па 13 красавіка. За тыдзень аматары кіно змогуць не выходзячы з дома ўбачыць сем актуальных фільмаў беларускіх аўтараў. Кожная з карцін з англійскімі субцітрамі будзе даступная для анлайн-прагляду на працягу 24 гадзін на сайце *belarusdocs.com*, распавялі арганізатары. *BelarusDocs* — гэта біенале актуальнага беларускага дакументальнага кіно. Яго праграма фарміруецца з фільмаў, якія адлюстроўваюць важныя для беларускага грамадства тэмы, маюць мастацкія якасці і добрую фестывальную гісторыю. Сёлета анлайн-фэст упершыню аб'яўляе неформальную ўзнагароду найлепшаму фільму — «Прыз глядацкіх сімпатый». Членам журы можа стаць кожны жадаючы. Для гэтага трэба запоўніць анкету і прагаласаваць за ўпадабаную работу.

Кіно. Рэспубліканская прэм'ера гісторыка-прыгодніцкага фільма «Авантуры Пранціша Выврвіча» пераносіцца на май. Кінастудыя «Беларусьфільм» выступіла з ініцыятывай пераагульваць карціну на беларускую мову. Фільм выйдзе ў пракат адначасова на дзвюх мовах, калі будзе гатовая беларускамоўная версія, пракаментавалі БелТА ў кінастудыі. Раней жа паведамлялася, што прэм'ера адбудзецца 19 сакавіка. А перадпрэм'ерны паказ фільма прайшоў 16 сакавіка ў кінатэатры «Дом кіно». Карціна знята паводле рамана Людмілы Рублёўскай.

Афіцыйныя падзеі ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

На зямлі Кірылы Тураўскага будучы запальваць літаратурныя «зоркі»

Маштабны фестываль літаратуры, культуры, мастацтва і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага» плануецца праводзіць на Гомельшчыне рэгулярна пачынаючы з 2021 года. Пра гэта ішла гутарка падчас прыёму грамадзян, які праводзіў старшыня Гомельскага аблвыканкама Генадзь Салавей.

Кіраўнік Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч распавёў кіраўніку вобласці аб рабоце па рэалізацыі новага культурна-асветніцкага праекта, які пісьменніцкая суполка другі год ажыццяўляе сумесна з Жыткавіцкім райвыканкамам. Першы раз фэст ладзіўся ў Жыткавічах і Тураве, а далей, акрамя згаданых гарадоў, будзе ахопліваць Гомель і іншыя райцэнтры ды населеныя пункты вобласці.

Імя асветніка Кірылы Тураўскага павінна гучаць, і гэтаму можа паспрыць літаратурны фестываль — падзея, якая стала брэндавай для рэгіёна, мела статус

міжнароднай. Такую думку выказаў Генадзь Салавей. Магчыма, варта аб'яднаць з фэстам іншыя літаратурныя мерапрыемствы, што праводзяцца ў вобласці. Гэта гісторыя нашай радзімы, пра якую майстры слова распавядаюць на старонках кніг, гэта і патрыятычнае выхаванне маладога пакалення.

Са старшынёй аблвыканкама было абмеркавана правядзенне XV Міжнароднага фестывалю-свята «Славянскія літаратурныя дажынкi», паведаміў Уладзімір Гаўрыловіч. Чакаецца, што вераснёвы форум збярэ пісьменнікаў з Беларусі, Украіны і Расіі.

Размова ішла і пра міжнароднае ўзаемадзеянне беларускіх, расійскіх і ўкраінскіх пісьменнікаў, маладых аўтараў, аматараў мастацкай творчасці ў межах Міжнароднага фестывалю маладзёжнай паэзіі і перакладаў «Берагі дружбы», які вырастае з літаратурных «дажынак».

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

стасункі

Новая кніга па-сербску

Кніга вершаў паэтэсы Святланы Быкавай «Сонечны зайка» ў перакладзе на сербскую мову выйшла ў Бялградзе.

Перакладчыца — даўні сябар беларускіх творцаў Даяна Лазаравіч. У яе пераўвасабленні на сербскую ўжо пабачылі свет кнігі паэзіі Максіма Багдановіча, Алеся Бадака, Віктара Кажуры, Марыі Кобец, зборнікі казак Алеся Карлюкевіча і інш. У перыядычным друку выйшлі пераклады вершаў Уладзіміра Караткевіча, Алеся Бачылы, Рыгора Барадуліна, Сяргея Панізніка.

У зборніку Святланы Быкавай, адрасаваным сербскаму чытачу, сабраны творы для дзяцей. Наклад кнігі «Сонечны зайка» — 200 асобнікаў. Выдавец і перакладчыца правядуць у Бялградзе шэраг прэзентацый беларускай кнігі, пазнаёмяць з выданнем школьнікаў і чытачоў розных бібліятэк Сербіі.

Намаганні Даяны Лазаравіч па фарміраванні трывалых беларуска-сербскіх літаратурных сувязяў вартыя самай высокай адзнакі. Дарэчы, сербская паэтэса і перакладчыца з'яўляецца членам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Сяргей ШЫЧКО

повязі

Аб'яднаннія сном

Выстаўка «Сны пра Францыю» — твораў 30 аўтараў, якія працуюць у розных відах мастацтва, тэхніках і рознымі матэрыяламі, праходзіць у Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага.

Але ўсе яны аб'яднаны адной тэмай — адлюстраваннем вобраза Францыі: і праз прамыя адсылкі да архітэктурных помнікаў, пейзажаў, асоб і падзей, і праз зварот да мастацкага досведу французскай жывапіснай школы.

Праект, арганізаваны Міжнародным грамадскім аб'яднаннем «Саюз майстроў-міратворцаў» пры падтрымцы Пасольства Французскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, праводзіцца ўжо другі год і збірае разам творы мастакоў, у творчасці і жыцці якіх французская культура пакінула значны след. Сярод іх — А. Дзятлава, А. Арайс, І. Вечар, Г. Данелян, І. Адамовіч і іншыя.

Выстаўку варта наведаць не толькі дзеля асалоды. Можна завітаць і на куратарскую экскурсію, якую правядзе мастацтвазнаўца, аўтар і куратар арт-праектаў Алеся Іназемцава. Падчас сустрэчы будзе магчыма абмеркаваць многія пытанні, у тым ліку і пытанне ўплыву французскай культуры на беларускую культурную прастору. Між тым плануецца і парфумерны майстар-клас «Паэзія водару».

Яўгенія ШЫЦЬКА

Узнагарода з Украіны

Пісьменнік Міхась Пазняк стаў лаўрэатам Міжнароднай літаратурнай прэміі «Сад божественных пісень» імя Грыгорыя Скаварады за 2020 год (Украіна). Старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ уганараваны гэтай прэміяй і медалём класіка ўкраінскай літаратуры за значную творчую дзейнасць і папулярныя ўкраінскай літаратуры ў Беларусі.

Заснавальнік узнагароды — Міжнародная літаратурна-мастацкая акадэмія Украіны. Дарэчы, у 2017 годзе Міхась Пазнякоў быў абраны яе акадэмікам.

Павел КУЗЬМІЧ

праекты

«Сакавіны» ў сталіцы

У межах аўтарскага праекта «Мінскія сакавіны» ўдзіцячай бібліятэцы № 6 імя Васіля Віткі адбылася творчая сустрэча чытачоў з паэтам Уладзімірам Мазго. Праект бярэ пачатак з «Зэльвенскіх сакавін», што праходзяць ужо больш як два дзесяцігоддзі на малой радзіме аўтара — у гарадскім пасёлку Зэльва. Дзякуючы святу паэзіі і музыкі Зэльвеншчыну наведла шмат выдатных пісьменнікаў, артыстаў, крытыкаў, кампазітараў, мастакоў.

Цяпер традыцыя святкавання «Сакавін» дайшла і да сталіцы. У імпрэзе бралі ўдзел бібліятэкары, настаўнікі, чытачы, зямлячка Уладзіміра Мазго — паэтэса Людміла Воранава-Супрун. Госця чытала вершы, прысвечаныя бацькам, прыродзе, Мінску, спявала песні пра любоў да малой радзімы, падзялілася з прысутнымі пачуццямі, якія ўзнікаюць пры вяртанні на родную Зэльвеншчыну.

Аўтар праекта — Уладзімір Мазго — распавёў пра творчы шлях, пра тое, як з'явілася на свет першая песня на яго словы, зачытаў свае вершы, сярод якіх — «Святло вачэй», «Вербніца», «Выпускніца», «Незабыўная». Паэт падзяліўся ўспамінамі пра дзяцінства, пра першыя паэтычныя спробы. Шэраг вершаў Уладзіміра Мазго пакладзены на музыку вядомымі кампазітарамі. Многія сталі хітамі ў выкананні артыстаў беларускай эстрады.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Фота прадстаўлена бібліятэкай № 6 імя Васіля Віткі.

Уладзімір Мазго чытае свае вершы.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

25 сакавіка — на Тыдзень дзіцячай кнігі з удзелам Тамары Красновай-Гусачэнка ў Віцебскую дзіцячую бібліятэку імя У. Караткевіча (12.00).

26 сакавіка — на юбілейны вечар Майны Бабарыкі з удзелам пісьменнікаў у Віцебскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (15.00).

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

23 сакавіка — на сустрэчу з Дзмітрыем Радзівончыкам з цыкла «Увага: паэзія!» у гродзенскі ліцэй № 1 (13.00).

23 сакавіка — на сустрэчу з Людмілай Шаўчэнкай у бібліятэку Гродзенскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта (13.30).

прэзентацыя

Скараціць дыстанцыю

Наўрад ці можна казаць пра тое, што статус кнігі ў сучасным грамадстве істотна зніжаны, але немагчыма не заўважыць: сённяшняму чытачу нярэдка бывае важны не толькі сам твор, але і асоба аўтара, якая можа істотна ўплываць на ўспрыманне і распаўсюджванне сваёй творчасці.

Нядаўна ў «Кнігарні пісьменніка», якая стала своеасаблівай штаб-кватэрай Саюза пісьменнікаў Беларусі, адбылася прэзентацыя кнігі «Майстар шпіянажу» Сяргея Трахімёнка — пісьменніка, вядомага сваімі авантурнымі творамі.

Імпрэза склалася не столькі як прэзентацыя пэўнай кнігі, але як творчая сустрэча з аўтарам. Распачаў яе Сяргей Трахімёнак са знаёмства — прадставіў відэасюжэт, у якім распавядалася пра яго творчы і жыццёвы шлях. Аўтар раскажаў не толькі пра новую кнігу, але закрунуў і гісторыю стварэння кожнага са сваіх твораў: сувязь сюжэтаў з яго ўласным жыццёвым досведам, прататыпы персанажаў. Сярод наведвальнікаў імпрэзы былі калегі аўтара, студэнты архітэктурна-будаўнічага каледжа БНТУ, студэнты Інстытута пагранічнай службы Рэспублікі Беларусь.

Госці звярталіся да аўтара з пытаннямі, якія тычыліся працы напісання кніг і стаўлення да іх самога пісьменніка. Слухачоў цікавіла, як аўтар стварае свае сюжэты, якое месца ў яго творчасці займае вобраз жанчыны. «Калі б у мяне ўжо была знакавая кніга, я перастаў бы пісаць», — адказаў Сяргей Трахімёнак на пытанне пра тое, якую са сваіх кніг лічыць найлепшай.

Кнігі Сяргея Трахімёнка.

Сустрэча прайшла ў цёплай сяброўскай атмасферы. Яе ўдзельнікамі сталі звычайныя выпадковыя пакупнікі, якія зацікавіліся камунікацыяй з пісьменнікам. Як паказаў досвед, падобныя сустрэчы з творцамі значна скарачаюць дыстанцыю паміж імі і чытачом, уплываюць на ўзаемаразуменне, што, адпаведна, павышае цікавасць да кнігі.

Ганна ІВАНОВА

вернісаж

Як змярканне пераходзіць у ранішняе святло? Гэтаму прысвечана фотавыстаўка Наталлі Алейнікавай «Пейзажы Беларусі “Світанак бяжыць... у азёрную хвалю!”», якая адкрылася ў мінскай бібліятэцы № 10 імя М. Мінкавіча.

Творчы праект паэтэсы і мастачкі складаецца з работ, што адлюстроўваюць прыгожасць світанку праз фокус камеры. Фотаздымкі зроблены аўтарам у вяснова-летні перыяд у ваколіцах Мінска.

— Я натхняюся прыродай, — расказала Наталля Алейнікава падчас адкрыцця фотавыстаўкі. — Люблю бавіць час у вясновым квітнеючым садзе, слухаючы

спевы птушак. Люблю гуляць каля возера, якое, па сутнасці, і натхніла на стварэнне гэтага праекта. Няхай не ўсе работы змясціліся ў экспазіцыю, але, спадзяюся, менавіта гэтыя творы абудзяць радасць і светлыя пачуцці, якія могуць узнікнуць толькі ранкам.

Змярканне, ранішняе святло, спакой прыроды — асноўныя матывы твораў Наталлі Алейнікавай. Адмысловыя сюжэты таксама ствараюць высакародныя лебедзі, якія мілуюцца ў світалых хвалях; заранка, якая сустракае яшчэ адну раніцу,

возера, што квітнее раскай... Аўтар адзначае: усе фотаздымкі прадстаўлены ў арыгінальнай колераперадачы. Пазнаёміцца з экспазіцыяй можна да 10 красавіка.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Паэзія вясны і кахання

Літаратурна насычаным будзе эфір нядзелі. Прыхільнікам паэзіі прапануецца радыёкампазіцыя паводле вершаў Рыгора Барадуліна. Праграма «Паэзія XXI стагоддзя»

працягне знаёміць з паэзіяй Міколы Маляўкі.

Госцем аўтарскай праграмы Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» ў нядзелю будзе галоўны рэдактар часопіса «Маладосць» Святлана Воцінава.

У праекце «Запрашаем у кнігарню», таксама ў нядзелю, запланавана размова з кнігавыдаўцамі краіны. Прагучыць агляд штотыднёвіка «ЛіМ».

Суботні эфір канала «Культура» пройдзе пад знакам Сусветнага дня паэзіі. Прагучаць вершы беларускіх і замежных паэтаў. Адкрые святочны дзень праграма «Паэтычная раніца», якая прапануе радыёкампазіцыю паводле вершаў Янкі Сіпакова.

лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Мікола Маляўка. Агульная атмасфера эфіру, безумоўна, будзе напоўнена паэзіяй вясны і кахання.

Аматарам тэатра перад мікрафонам у межах праграмы «Радыётэатр. лепшае» прапануецца заключная частка радыёверсіі спектакля «Таблетку пад язык» па аднайменнай п'есе Андрэя Макаёнка.

У праекце «Паэзія XXI стагоддзя» возьме ўдзел паэт,

14 сакавіка 65 гадоў споўнілася Уладзіміру Макараву, пісьменніку.

15 сакавіка — 170 гадоў з дня нараджэння Вайслава Савіч-Заблоцкага (Вайніслава Казіміра Лада-Заблоцкага) (1850 (паводле іншых звестак 1849) — пасля 1893), паэта, празаіка, публіцыста.

15 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Ірыны Шыкуновой (1940—2020), спявачкі, педагога, народнай артысткі БССР.

16 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Карпава (1940—2006), мовазнаўца.

16 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Юрыя Сапажкова (1940—2013), пісьменніка.

17 сакавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Хведара Ільяхэвіча (1910—1948), паэта, празаіка, гісторыка, крытыка, грамадска-культурнага дзеяча.

17 сакавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Аляксея Яфрэменкі (1910—1977), заслужанага артыста БССР.

17 сакавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Валянціна Ермаловіча (1925—2004), рэжысёра, акцёра, заслужанага работніка культуры БССР.

17 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Анатоля Дзянісьева (1940—1997), жывапісца, акварэліста.

18 сакавіка 85-гадовы юбілей адсвяткаваў Аляксандр Булыка, мовазнаўца.

18 сакавіка 85-годдзе адзначыў Пётр Грыўсевіч, жывапісец.

19 сакавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Тамаша Грыба (1895—1938), палітычнага і культурнага дзеяча, публіцыста.

19 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Івана Кірэйчыка (1935—1996), паэта, празаіка, нарысіста.

19 сакавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Фаменкі (1935—2003), артыста аперэты, заслужанага артыста БССР.

19 сакавіка 75 гадоў споўнілася Уладзіміру Кавалёву, мастаку кіно.

19 сакавіка 50-гадовы юбілей адсвяткавава Лада Алейнік, крытык, літаратуразнаўца, педагог.

20 сакавіка 65-годдзе адзначае Андрэй Мазыко, паэт.

Гомельскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі глыбока смуткуе з прычыны смерці празаіка, казачніка, ганаровага члена Саюза пісьменніка Беларусі Анатоля Захаравіча Караленкі і выказвае глыбокае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

«ЛіМ»-люстэрка

Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і Канадскі ваенны музей маюць намер наладзіць стасункі, паведамляе БелТА. Гутарка пра гэта вялася падчас сустрэчы часовага паверанага Беларусі ў Канадзе Яўгенія Русака з кіраўніцтвам Канадскага ваеннага музея, які знаходзіцца ў Атаве. Падчас размовы з дырэктарам па калекцыях Джэмсам Уйтхамам і выконваючым абавязкі дырэктара па пытаннях выставак і развіцці Гленам Огдэнам абмеркаваны перспектывы супрацоўніцтва паміж Канадскім ваенным музеем і Беларускім дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, — адзначылі ў дыпламіі. На думку бакоў, усталяванне кантактаў паміж музеямі стане пачаткам імкнення захаваць гістарычную памяць аб Вялікай Перамозе.

Беларусь на XXIX Міжнародным конкурсе выканаўцаў эстраднай песні ў межах фестывалю «Славянскі базар у Віцебску» прадставіць Раман Валазнёў, паведамляюць арганізатары. У Лідзе на сцэне Палаца культуры адбыўся гала-канцэрт фіналу нацыянальнага адбору, у якім удзельнічалі дзесяць выканаўцаў з Віцебска, Гродна, Баранавіч, Новалукомля, Наваполацка і Мінска. 23-гадоваму Раману Валазнёву з Мінска дастаўся дыплом пераможцы і прыз — крыштальная ліра. Спывак — пераможца шэрагу міжнародных музычных конкурсаў. У 2010 годзе атрымаў гранд-прэмію спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі, а ў жніўні 2018 года выйшаў яго дэбютны альбом пад назвай «Імгненне». У Лідзе таксама вызначыліся з прадстаўніком Беларусі на дзіцячым музычным конкурсе «Віцебск — 2020». Найлепшай прызналі 13-гадовую мінчанку Ангеліну Ламаку.

Нацыянальны фінал Міжнароднага конкурсу юных чытальнікаў «Жывая класіка» — 2020 прайшоў у прэс-цэнтры Sputnik Беларусь. Сёлета ў спаборніцтве па дэкламацыі ўрываўся з прозы рускіх пісьменнікаў на рускай мове ўдзельнічалі 380 школьнікаў з усяёй Беларусі. Прадстаўляць краіну ў фінале будуць Маргарыта Чопка (СШ № 7 г. Брэста), Валерый Русецкі (СШ № 27 г. Мінска) і Яраслава Гракава (СШ № 12 г. Светлагорска). Удзельнікамі маглі стаць навучэнцы 5—11 класаў ва ўзросце ад 10 да 17 гадоў уключна. Конкурс праводзіцца ва ўсіх рэгіёнах Расійскай Федэрацыі, а таксама ў 80 краінах свету.

Народны артыст Расіі Яўгеній Міронаў стаў уладальнікам прэміі імя Чарлі Чапліна за ўнёсак у кінамастацтва, паведамляе «ИТАР-ТАСС». Упершыню ўручэнне прэміі прайшло ў Маскве. Узнагароду мастацкаму кіраўніку Тэатра нацый уручыла ўнучка майстра кінамастаграфа — актрыса і мадэль Кіра Чаплін. У рамках урачыстага вечара прайшоў канцэрт дабрачыннага фонду «Артист» з цыкла «Прызнанне ў любові». А Нацыянальны філарманічны аркестр пад кіраўніцтвам Уладзіміра Співакова «агучыў» адзін з самых выбітных нямых фільмаў Чарлі Чапліна «Агні вялікага горада». Уладальнікамі прэміі ў свой час становіліся Федэрыка Феліні, Элізабет Тэйлар, Одры Хэпберн, Шон Конэры, Аль Пачына, Клінт Іствуд, Мэрыл Стрып і іншыя.

Супрацоўніца камісійнай крамы ў горадзе Кіці-Хоўк (Паўночная Караліна) знайшла карціну Сальвадора Далі, гаворыцца ў матэрыяле РІА «Новости». Жанчына натрапіла на яе, адбіраючы тавар для далейшага продажу, і аднесла работу на экспертызу ў артгалерэю. Высветлілася, што гэта акварэль Сальвадора Далі да «Чысцілішча» з «Боскай камедыі» Дантэ Алігеры: мастак адлюстравіў жанчыну ў блакітным уборы і мужчыну ў чырвоным. Твор прадалі за 1200\$, а даходы ад продажу накіравалі на дабрачынныя мэты. Сальвадор Далі працаваў над цыклам акварэляў па матывах твора Дантэ з 1957 года па замову Нацыянальнай бібліятэкі Італіі. Каталонскі мастак павінен быў намаляваць сто карцін, аднак праект быў спынены.

Цікавінкі ад Яўгенія ШЫЦЬКА

Пагартаць славытыя старонкі

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Эйнарс Семаніс.

Так, Статуты былі пераняты многімі народамі, сталі асновай прававых сістэм розных краін, выкарыстоўваліся пры кадыфікацыі прускага права ў канцы XVI стагоддзя, складанні Саборнага ўлажэння 1649 г. у Расіі, сталі пісьмовым зводам дзеючага

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

права і выкарыстоўваліся ў судах на тэрыторыі сучасных Літвы, Латвіі, Польшчы, Украіны, Эстоніі. У XVII—XIX стагоддзях іх пераклалі на рускую, украінскую, французскую, лацінскую мовы.

Сярод галоўных экспанатаў, прадстаўленых на выстаўцы — спіс Статута ў перакладзе на нямецкую мову 1632 года. Ён належыць збору адной з найстарэйшых бібліятэк Еўропы — Акадэмічнай бібліятэцы Латвійскага ўніверсітэта, а ў Беларусь змог прыехаць пры падтрымцы латвійскай кніжніцы і пры ўдзеле дыпламатычных корпусаў абедзвюх краін.

Гэты рукапіс Статута ніколі раней не экспанаваліся, ды і ўвогуле амаль ніхто пра яго не ведаў. Адшукаў рытэт і ўвёў у навуковы ўжытак кандыдат гістарычных навук, дацэнт, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі Алег Дзярновіч. Даследчык на трапіў на яго ў выніку мэтанакіраваных пошукаў (спадчына ВКЛ — аб'ект яго навуковых зацікаўленняў). На імпрэзе вучоны падзяліўся сваімі разважаннямі. Так, два пераклады Статута на польскую мову былі падрыхтаваны з ініцыятывы канцлера ВКЛ Льва Сапегі і пабачылі свет яшчэ пры яго жыцці. Пераклад на нямецкую мову зроблены ў 1632 годзе (менавіта гэтая дата стаіць на тытуле спіса) з польскамоўнага выдання Статута 1619 года (таксама прадстаўлены на выстаўцы). Каб высветліць, з якога асобніка Статута перакладалі, давлялося звяртаць розныя выданні, зазначыў Алег Дзярновіч. Істотнае пытанне, што стаіць у цэнтры навуковых дыскусій:

дзе гэты перакладны Статут функцыянаваў і якім чынам? Даследчык перакананы, што на тэрыторыі гістарычных Інфлянтаў. Тады мовай шляхецка-рыцарскіх і гарадскіх эліт на гэтых тэрыторыях была нямецкая.

Сведчаннем таго, што палажэнні Статута адлюстроўвалі жывы працэс развіцця юрыдычнай думкі і дакумент карыстаўся попытам, з'яўляецца Дадатак у канцы зборніка. Там зафіксаваны рэаліі, змены, якія адбыліся ў прававым полі Рэчы Паспалітай да пачатку XVII стагоддзя. Выклікае цікавасць і іншы момант: на апошнім форзацы гэтага асобніка змешчаны малюнак птушкі, падобнай да бусла. Не зразумела толькі, чый рукою намаляваная карцінка — дзіцячай ці дарослай.

Пачэсны госць, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Эйнарс Семаніс падкрэсліў: старадрукі, прадстаўленыя на выстаўцы, выдатна ілюструюць — нашы народы звязаны не толькі геаграфіяй, але і духоўна, праз гісторыю інтэлектуальную: «А гісторыя — не проста шэраг падзей, гэта жыццё і лёсы. Наш абавязак — захаваць і данесці яе да наступных пакаленняў...» Распаўсюджанне прававой інфармацыі не стаіць на месцы, спосабы ўсё час развіваюцца. Цяпер — не толькі ў папяровай форме, але і ў электроннай, і анлайн. Прымаюцца захады для таго, каб любы зацікаўлены мог азнаёміцца з нацыянальным заканадаўствам і вывучыць яго, а пры неабходнасці — і атрымаць зваротную сувязь.

Яна БУДОВІЧ

Штуршок да новага, крок да лепшага

Значная падзея ў культурным і навуковым жыцці краіны — I Рэспубліканскі краязнаўчы форум — прайшоў на пляцоўках Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь. У межах Года малой радзімы арганізатары форуму — Міністэрства культуры, Міністэрства інфармацыі, Нацыянальны гістарычны музей, Беларускі фонд культуры пры падтрымцы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і Выдавецкага дома «Звязда» — сабралі краязнаўцаў, супрацоўнікаў устаноў культуры, адукацыі, навукі і інфармацыі, студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў, навучэнцаў устаноў агульнай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый для абмеркавання стану, праблем і перспектыв краязнаўства ў краіне.

Мэта форуму — даць магчымасць краязнаўцам з розных рэгіёнаў падзяліцца назапашаным вопытам і прапанаваць канкрэтныя ініцыятывы, а таксама прэзентаваць свае выданні. Атрымала-ся ці не, змогць раскажаць толькі самі краязнаўцы на наступным форуме, які, ёсць спадзяванні, зноў збярэ аматараў беларушчыны і пакладзе пачатак добрай традыцыі.

Разлічваем, што гэтая імпрэза здольная згуртаваць вакол сябе краязнаўцаў і стварыць паўнаважны дыялог паміж усімі, хто рупліва займаецца захаваннем, адраджэннем, трансляцыяй нашай гістарычнай памяці, вывучае гісторыка-культурную спадчыну, то неабавязкавы да сваёй краіны. Галоўнае — каб мы ўсе адчувалі сапраўднае свята беларускага краязнаўства і мелі магчымасць пазнаёміцца і абмяняцца думкамі, — зазначыў падчас адкрыцця форуму дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Павел Сапачка.

Адна з адметнасцей I Рэспубліканскага краязнаўчага форуму — удзел школьнікаў і студэнтаў. Для іх арганізавалі канферэнцыі «Пазашкольнае краязнаўства: вопыт рэгіёнаў» і «Моладзь і краязнаўства». Увогуле ж, ладзіліся секцыі «Краязнаўства ў сістэме навукова-даследчай працы», «Краязнаўства ў вучэбна-выхаваўчым працэсе ўстаноў адукацыі», «Экалагічнае краязнаўства і турыстычная дзейнасць», а таксама «Асоба ў краязнаўстве: з гісторыі біяграфій беларускіх краязнаўцаў». Ужо запланавана выданне зборніка самых цікавых дакладаў.

У межах форуму падвялі і вынікі конкурсу на найлепшае краязнаўчае выданне за 2017—2019 гады. Паступіла больш чым 200 заявак з усіх рэгіёнаў Беларусі: ад выдавецтваў, бібліятэк, архіваў, музеяў, нацыянальных культурных аўтаномій беларусаў свету і асобных

Фота Кастуся Дробова.

Узнагароду за найлепшае выданне 2017—2019 гадоў атрымлівае намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Звязда» Юлія Дашкевіч.

краязнаўцаў. Сярод ключавых тэматычных кірункаў — 75-годдзе Вялікай Перамогі, кнігі для дзяцей і моладзі, славытыя імёны радзімы, шматканфесійнасць і шматэтнічнасць Беларусі. Усе конкурсныя выданні можна было ўбачыць на выстаўцы ў Нацыянальным гістарычным музеі, якую склала таксама краязнаўчая літаратура розных часоў з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Гран-пры конкурсу — у гісторыка Сяргея Чыгрына.

У сучасных умовах існавання грамадства краязнаўству павінна адводзіцца надзвычай важная роля, адзначыў падчас пленарнага пасяджэння Ігар Капылоў, дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат філалагічных навук, дацэнт. Краязнаўства адыгрывае значную ролю ў вырашэнні эканамічных праблем, у тым ліку і ў сферы турызму. Краязнаўства ўздымае імідж той ці іншай мясцовасці і рэйтынг яго жыхароў, выконваючы да таго ж і кансалідуючую функцыю ў час, калі працэсы глабалізацыі імкліва развіваюць інфармацыйныя і камунікацыйныя тэхналогіі.

— З аднаго боку, з'ява пазітыўная, бо свет становіцца адзінай прасторай, што садзейнічае ўзаемаўзбагачэнню культур. Але з другога — гэта прыводзіць да сцірэння культурнай разнастайнасці і разбурэння этнамоўнай ідэнтычнасці кожнага чалавека паасобку і грамадства ў цэлым. Безумоўна, трэба клапаціцца пра фарміраванне этнічнай

і нацыянальнай ідэнтычнасці. Сёння на гэта ўплывае перш за ўсё дэмаграфічная сітуацыя, — патлумачыў Ігар Капылоў.

Так, паводле звестак Вялікага гістарычнага атласа Беларусі, з пачатку 1980 па 1997 год з карты нашай краіны зніклі 2922 паселішчы. З пачатку XXI стагоддзя было афіцыйна скасавана 936 населеных пунктаў. Між тым 1132 паселішчы засталіся без ніводнага жыхара. Па выніках апошняга перапісу, доля сельскага насельніцтва складае каля 22 %. Дарэчы, сёння Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа працуе над стварэннем электроннага рэсурсу пад назвай «Зводны слоўнік беларускіх народных гаворак», які абагульніць назапашанае дыялектолагами на працягу XX стагоддзя і той матэрыял, што захоўваецца ў архівах і працягвае збірацца падчас экспедыцый.

Важным штуршком для развіцця краязнаўства стала гісторыка-краязнаўчая літаратура, як мастацкая, так і навукова-папулярная. Сярод такіх выданняў — творы Уладзіміра Караткевіча «Зямля пад белымі крыламі» і «Чорны замак Альшанскі», лічыць старшыня Беларускага фонду культуры Тадэвуш Стружэцкі. Распаўсюджваючы пра навукова-даследчыя і выдавецкія праекты, ён звярнуў увагу і на грамадскі праект «Ушануем і захаваем сваю малую радзіму», што скіраваны перш за ўсё на захаванне памяці аб знікаючых вёсках і мястэчках. Да таго ж Тадэвуш Стружэцкі прапанаваў стварыць на базе Нацыянальнай бібліятэкі спецыяльны фонд краязнаўчай літаратуры з уключэннем у яго і малатыражных выданняў. Сапраўды,

якраз бібліятэкі маюць самае напасрэднае дачыненне да краязнаўства. Як адзначыў намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, дацэнт, кандыдат культуралогіі Алесь Суша, дзесяцігоддзямі краязнаўчы рух у Беларусі развіваецца надзвычай актыўна:

— Ёсць багата дасягненняў, якія захоўваюць шматлікія інстытуты памяці: архівы, музеі, бібліятэкі. Нам выпаў агульны лёс несіць гэтую спадчыну далей. Я ведаю сціпласць многіх краязнаўцаў, якія не адважыліся прыехаць на конкурс, бо яны працуюць у маленькіх вёсках. Гэтая сустрэча — запрашэнне да супрацы. Нам патрэбны новыя ідэі, якія маюць шанец быць рэалізаванымі. Магчыма, нейкія вынікі мы зможам абмеркаваць падчас Міжнароднага кангрэса, прысвечанага краязнаўчай тэматыцы, у Нацыянальнай бібліятэцы ў кастрычніку.

Так, з канкрэтнай прапановай звярнуўся дырэктар выдавецтва «Рыфтур», фатограф і даследчык прыроды Сяргей Плыткевіч. Ён прадставіў краязнаўчы інфармацыйны рэсурс пад назвай «Планета Беларусь», што функцыянуе на трох мовах: беларускай, рускай і англійскай. Рэсурс прапаноўвае цікавыя турыстычныя маршруты, пазнавальныя артыкулы пра выдатныя мясціны, асобы, падзеі, а таксама арыгінальныя фотаздымкі і многае іншае. Сяргей Плыткевіч дапрашае ўсіх жадаючых далучыцца да стварэння і ўдасканалення матэрыялаў праекта, які можа стаць вартым інструментам для той ці іншай краязнаўчай арганізацыі. Дарэчы, другі этап праекта — «На арбіце планеты Беларусь» — будзе прысвечаны краінам, дзе жылі знакамітыя беларусы за мяжой.

Гаворачы пра важнасць такіх сустрэч, як Рэспубліканскі краязнаўчы форум, доктар гістарычных навук, прафесар, старшыня пастаяннага камісіі па адукацыі, культуры і навук Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Ігар Марзалюк адзначыў:

— Даследчык, які стварае тэксты, жыве да таго часу, пакуль жывуць яго творы. Мне хочацца, каб у беларускай культурнай традыцыі засталіся тыя словы і тыя тэксты, якія вартыя зберажэння, памнажэння і папулярнавання. Я жадаю ўсім нам пазбавіцца комплексу мізернасці (гэтае слова падабаецца мне больш, чым калка з рускай «непаўнаважнасці») і комплексу правінцыялаў. За нашымі плячыма — і вялікая традыцыя, і вялікая гісторыя, і вялікая культура. І кожны мусіць любіць, шанаваць і тыражаваць веды аб нашых здабытках.

Якраз у гэтым важнае значэнне краязнаўства, упэўнены Ігар Марзалюк.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Старэйшы брат паэта

Вадзім Багдановіч: лідар, натхняльнік, змагар

Яго імя згадваецца разам з малодшым братам, класікам Максімам Багдановічам. І ролю старэйшага брата ў станаўленні пісьменніка і грамадзяніна недаацэньваць нельга. Менавіта таму супрацоўнікі музея працягваюць пошукі матэрыялаў, звязаных з В. Багдановічам, даследуюць матэрыялы, якія захоўваюцца ў фондах розных музеяў і архіваў.

Адчайны, смелы, таленавіты

Пра Вадзіма Багдановіча вядома няма-ла дзякуючы бацьку Адаму Багдановічу, які ва ўспамінах пра Максіма прыводзіць таксама звесткі пра іншых членаў сям’і. Адам Ягоравіч неаднаразова згадвае сына ў лістах да жонкі Марыі Апанасаўны, называе яго пяшчотна «Вадзімчык», клапоціцца пра здароўе, прыводзіць цікавыя слоўцы дзіцяці, напрыклад, «усё» (пры тым, што ў сям’і размаўлялі па-руску). Пра тое, што Вадзім у дзяцінстве быў вельмі актыўны, сведчаць лісты Марыі Багдановіч, якія яна пісала з вёскі Вяззе: «Сёння пад вечар злавіла за вёскай на выгане» (24 красавіка), «Вадзім так да ўсяго прыглядаецца, а пытаннем няма канца»,

Максім і Вадзім Багдановічы, г. Гродна, 1893 г.

«як толькі дзень настае — так з вясковымі хлопчыкамі і пайшоў на выган» (3 мая). Яны адпачывалі тут вясной-летам 1895 года, калі хлопчыку было крыху больш чым пяць гадоў.

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча захоўваюцца лісты Вадзіма, напісаныя ім у 7 і 10 гадоў, адрасаваныя стрыечнай сястры Веры Гапановіч. Лісты ўражваюць і думкамі, і стылем аўтара: «Мілая сястрыца Вера. Віншую цябе з днём анёла. Мы ўсе здаровы. Максім і Лёва табе кланяюцца і віншуюць. У нас, у Ніжнім, быў кірмаш, з усёй Расіі тавару навезена на продаж...» (14 верасня 1897 г.). Фраза з іншага ліста ад дзесяцігадовага аўтара сведчыць пра яго лідарскія рысы характару: «Я бароўся з татарынам, а татарыну было 12 і я яго пабароў...» Зразумела, гэта была не звычайная дваровая дзіцячая бойка, а адна з татарскіх забавак

(і адначасова метада выхавання). Адчуваецца смеласць Вадзіма, які выйшаў на «бой» з сапернікамі, старэйшым за сябе і, напэўна, больш вопытным. Раздзеліў разам з хлопчуком і радасць перамогі.

Здача экзаменаў для паступлення ў Ніжагародскую мужчынскую гімназію — яшчэ адна перамога Вадзіма Багдановіча. Грунтоўная падрыхтоўка з дапамогай бацькі, шырокі круггляд дапамаглі хлопчыку здзівіць гімназічнага выкладчыка на ўступных экзаменах. Паводле ўспаміну, дзесяцігадовы Вадзім «стаў распавядаць пра паходы Аляксандра Македонскага, аб утварэнні і распадзе яго дзяржавы, аб царствах, аб элінізацыі Усходу». Праўда, пазней інтарэс да вучобы знік, на першы план выйшаў грамадскі і палітычны інтарэс. Вадзім прымае актыўны ўдзел у падзеях, якія адбываюцца ў Ніжнім Ноўгарадзе падчас першай рускай рэвалюцыі. Адам Багдановіч згадвае, што сын «цалкам захоплены рэвалюцыйным рухам»: на мітынгх, сходках у гімназіі і па-за ёй выступае як таленавіты прамоўца.

Спадчынная бяда

Невядома, як склалася б палітычная кар’ера Вадзіма Багдановіча, калі б не спадчынная хвароба — сухоты. Дакументы, выяўленыя супрацоўнікамі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча ў Цэнтральным архіве Ніжагародскай вобласці, сведчаць, што стан здароўя старэйшага сына пагаршаўся. І бацька ў распачы: з аднаго боку, яму хацелася, каб сын працягваў гімназічнае навучанне, не губляючы ні года, з другога боку, ён клапаціўся пра здароўе юнака. Пры паступленні ў VII клас у жніўні 1906 года Вадзім не здаў экзамены па лацінскай мове і матэматыцы. На падставе медыцынскага сведчання аб стане здароўя, разгледжанага на пасяджэнні педагагічнага савета 8 жніўня 1906 года, прынята рашэнне адкласці іспыты на некалькі дзён — «да яго выздараўлення». З пратакола наступнага педсавета становіцца зразумела, што юнак на іспыты не з’явіўся.

Пытанне ўздываецца яшчэ некалькі разоў, крайнім тэрмінам задачы экзаменаў прызначаецца 7 кастрычніка 1906 года. А 31 кастрычніка таго ж года тытулярны саветнік Адам Багдановіч падае прашэнне на імя дырэктара: «Хваравіты стан майго сына, вучня VI кл. Вадзіма, не дазволіў яму трымаць экзамены ў VII кл. па лацінскай мове і матэматыцы. У дадзены час стан яго здароўя настолькі нездавальняючы, што, згодна з меркаваннем дактароў, я лічу неабходным забраць яго часова з гімназіі для папраўлення здароўя і падрыхтоўкі да экзаменаў». Адам Ягоравіч хадаінічае аб адтэрміноўцы іспытаў да вясны будучага года альбо «на максімальны тэрмін» і просіць аб выдачы адпускнога білета Вадзіму Багдановічу для пражывання ў г. Коўне да 1 лютага 1907 г. (пратакол ад 9 лістапада 1906 г.). У сакавіку 1907 года члены педагагічнага савета гімназіі прымаюць рашэнне: працягнуць тэрмін адпускнога білета ў Коўна да 1 мая. Акрамя таго, у сувязі з тым, што Вадзім Багдановіч не наведваў гімназіі ў 1906—1907 гг. і не меў балаў ні па адным прадмеце, падвергнуць яго іспытам па ўсіх прадметах.

3 прагай жыцця

Вядома, што для лячэння сухотаў дзяцей і ўласнай прафілактыкі А. Багдановіч некалькі разоў выязджаў на адпачынак, у прыватнасці, усе разам ездзілі ў Белебей. Горад выбраны наўмысна: тут жыў знаёмы — доктар Іван Сямакін. Можна здагадацца, чаму

галавасям’і выбраў Коўна: у гэтым губернскаму горадзе жыў Сямён Герасімавіч (па іншых звестках — Геранімавіч) Гарбачык, знаёмы Адама Багдановіча. Пра тое, што Вадзім быў у Коўне, сведчыць яго ліст да С. Гарбачыка (захоўваецца ў музеі Максіма Багдановіча ў Гродна). На канверце пазначаны адрас: Коўна, вуліца Садовая, дом Кармялоўскага. Памятная кніжка Ковенскай губерні на 1907 год пацвярджае, што гэта адрас пражывання каледжскага сакратара Гарбачыка Сямёна Герасімавіча. У Коўна прыехаў, верагодна, у 1891 годзе, працаваў на пасадзе старшага настаўніка мясцовага Старагародскага прыходскага вучылішча. Скончыў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю, праваслаўнага веравызнання, быў халасты, на службе з 1885 г. С. Гарбачык — гласны Ковенскай гарадской думы, бібліятэкар Ковенскага аддзела Рускага таварыства аховы народнага здароўя, член Камісіі народных чытанняў.

Сямён Гарбачык старэйшы за Вадзіма Багдановіча: ліст напісаны з павгай, але «на роўных», тэкст даволі аптымістычны: «У Ніжні дабраўся без прыгод, жывы, здаровы, вясёлы». Напісаны жыва, з пачуццём гумару, абмяркоўваецца пажар, які адбыўся ў адсутнасць гаспадара. Згадваюцца некаторыя знаёмыя Вадзіма, на жаль, у большасці падаюцца толькі імёны — Агата, Фёдар, Леанід, два Вячаславы, Канстанцін, сям’я Адамовічаў. Можна зрабіць некаторыя высновы пра інтарэсы старэйшага брата Максіма: юнак патрабуе, каб Вячаслаў «малодшы» тэрмінова выслаў «Новое слово» і «Научное обозрение». «Новое слово» — штотыднёвы грамадска-літаратурны ілюстраваны часопіс, які выходзіў у Маскве з 1906 года, «Научное обозрение» — штотыднёвы навуковы часопіс, які публікаваў матэрыялы па дакладных навукх, прыродазнаўстве і гісторыі, а ў дадатках — пераклады твораў Ч. Дарвіна, К. Маркса, Ф. Энгельса. Па ўспамінах зводнага брата Паўла Багдановіча, Вадзім займаўся публіцыстыкай, яго артыкулы захоўваліся ў сямейным архіве і згаданы ў 1918 годзе. Магчыма, прагрэсіўна настроены юнак не толькі чытаў гэтыя часопісы, але і супрацоўнічаў з імі. Яшчэ аднаго з ковенскіх знаёмых, Леаніда, Вадзім просіць тэрмінова выслаць яго каталогі.

Адпачынак і лячэнне ў Коўне дапамаглі Вадзіму Багдановічу толькі на некаторы час. 9 красавіка 1908 года яго

Вадзім Багдановіч, г. Ніжні Ноўгарад.

Пра Вадзіма Багдановіча вядома немала дзякуючы бацьку Адаму Багдановічу, які ва ўспамінах пра Максіма прыводзіць таксама звесткі пра іншых членаў сям’і. Адам Ягоравіч неаднаразова згадвае сына ў лістах да жонкі Марыі Апанасаўны, называе яго пяшчотна «Вадзімчык», клапоціцца пра здароўе, прыводзіць цікавыя слоўцы дзіцяці, напрыклад, «усё» (пры тым, што ў сям’і размаўлялі па-руску).

жыццё скончылася. Зводны брат Павел Багдановіч згадваў, што вестка аб смерці юнака ўразіла ніжнагародскую моладзь. Паліцыя, якая баялася гімназічных хваляванняў, загадала хаваць яго ноччу, таму на пахаванні нікога з родных, акрамя бацькі, не было. Магіла не захавалася. Па ўспамінах Паўла, на тым месцы засталіся толькі два дрэвы — сімвалы кароткага, але яркага жыцця Вадзіма Багдановіча.

Ірына МЫШКАВЕЦ, вядучы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Максіма Багдановіча
Фотаздымкі з фонду Літаратурнага музея Максіма Багдановіча.

Сям’я Багдановічаў у Гродне ў 1895 г. Вадзім абдымае Максіма.

Досвед паліглота: прымаем ці не?

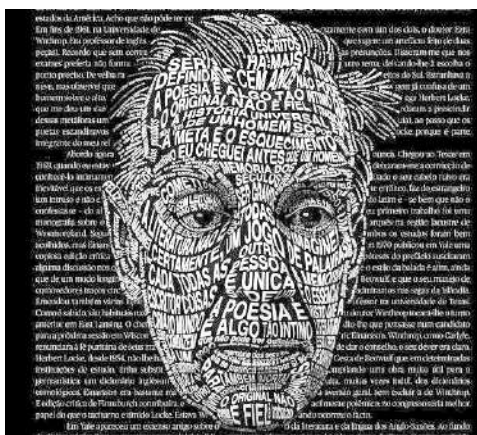
Прырода чытацкага стаўлення да літаратараў нярэдка будзеца не столькі на творах, колькі на асобе аўтара, на яго творчай (і бытавой) біяграфіі. Ці ведала б на памяць «Чорнага чалавека» такая колькасць людзей, ці меў бы верш такую пазамастацкую моц, калі б Ясенін не злоўжываў алкаголем і не скончыў самагубствам? Ці займалі б Маякоўскі і Купала такое высокае месца ў літаратуры, каб не, зноў жа, загадкавая смерць і складаныя зносіны з савецкай уладай, супрацоўніцтва (у мностве сэнсаў) з якой падзяліла творчыя шляхі паэтаў на «да» і «пасля»?

Звычайныя чытачы па канонах рамантичных стэрэатыпаў часам шукаюць літаратуру ў самой літаратары. Да таго ж можна было б паглыбіцца ў з'явы аўтарскага міфа і медыявобраза, але тады атрымаўся б зусім іншы тэкст, таму можна проста сцвярджаюць, што сёння акцэнт на асобе важны, як ніколі, і хутчэй да чытача даходзяць тыя творы, за якімі стаіць нешта большае, чым чалавек, які нешта некалі напісаў. Аўтар — не проста творца, але твар сваіх тэкстаў.

І ў якасці своеасаблівага кейса можна паспрабаваць разабраць не зусім факт літаратуры, але кнігу, якая мае да яе дачыненне, — «Чароўны свет моў і паэзіі» за аўтарствам Юрася Жалезкі — не толькі літаратара, літаратуразнаўца і перакладчыка, але ў першую чаргу паліглота. Дарэчы, падзагалавак так і гучыць: «Досвед паліглота».

У асноўным аўтар ставіць перад гэтай кнігай навучальную мэту: праз свой досвед давесці да шырокага кола чытачоў думку аб тым, што паліглотам можа быць, па сутнасці, кожны пры належнай працавітасці — і на ўласных прыкладах паліглот дэманструе, якімі дакладна метадамі гэта рабіць. 19 моў — лічба значная, таму чакаеш

адпаведнай значнасці гісторыі засваення: ці то з боку ўласных і прыродных здольнасцей, ці то з выкарыстаннем хітрых стратэгий, прымальных у сітуацыях недахопу часу. Але сцэнарыст біяграфіі Юрася Жалезкі (можа, Гаспад, а можа, і сам Юрась) робіць сваю справу не надта прафесійна, таму адказ, які атрымлівае чытач на пытанне пра сакрэт поспеху, гучыць глуха: «Вывучыў, бо вывучыў». Амаль кожны эпизод вывучэння мовы зводзіцца да звычайнага «паставіў перад сабой мэту, патраціў час — і вывучыў». Нават у момантах, калі аўтар акцэнтэ асабліваю ўвагу на тым, што зараз будзе дзяліцца канкрэтнымі «лайфхакамі», даецца ўсяго толькі падрабязнае апісанне таго, як многа-многа разоў пераслухваў касеты з аўдыёматэрыяламі дапаможнікаў, пакуль не вызбрываў іх на памяць. Аўтар прайшоў праз некалькі вышэйшых адукацыйных устаноў (у тым ліку замежных), меў досвед размоў з носьбітамі тых моў, якія вывучаў, але інфармацыя даецца ў амаль

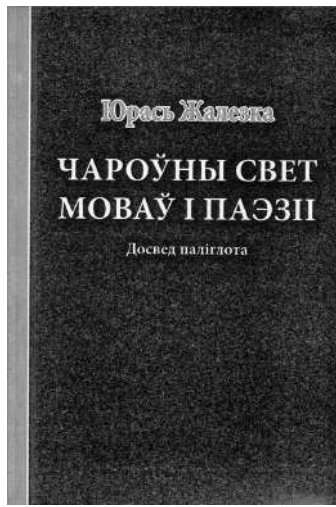
пратакольным тоне: спачатку адбылося першае, потым — другое, а следам — і трэцяе.

З гэтага пункту гледжання гісторыі Юрася Жалезкі моцна не хапае мастацкага аздаблення ці хаця б увагі да дэталей. У эпизодах размовы з носьбітамі

замежных моў, думаю, можна было б уплесці цікавыя вытрымкі з дыялогаў. Эпізоды жыцця ў замежжы ахопліваюць выключна ўніверсітэцкія актыўнасці, хаця маглі б выхапіць з памяці аўтара і нешта пазавуниверсітэцкае. Вяртаючыся да тэмы самапрэзентацыі аўтара, з якой усё пачыналася, можна канстатаваць незацікаўленасць аўтара ў вербальным самаўпрыгожванні, што можа быць добрай рысай у звычайным жыцці, але грае злы жарт з кнігай.

Нельга не паддацца пэўнаму прафесійна-крытычнаму адхіленню ў тым, што датычыцца момантаў, калі да працэсу біяграфічнага апаведу далучаюцца паэтычныя акцэнты. Гэта паддаецца важным, бо існуе меркаванне, быццам поўнае засваенне замежнай мовы адбываецца тады, калі чалавек становіцца здольным ствараць на гэтай мове паэтычныя тэксты. Мовай-прыкладам у выпадку з вершамі паўстае выключна беларуская, але нават такой дробнай праявы хапае для таго, каб паставіць пад сумненне веды аўтара.

У рыфмаваных творах, прыведзеных у кнізе, Юрась Жалезка дапускае немагчыма халастыя радкі («*Месяц спіць і марыць ён у снах // Што ў прасторы дзікай сам вандруе // Як яго ўладарніца Зямлі // Над якой ніхто тут не пануе*»); бедныя рыфмы на адну галосную («*хараство-віно*», «*усё-жыццё*», «*душа-я*»); няўдалыя інверсіі («*Сярод прыроды прыгажосці*», «*Птушка бо ўвесь час маўчала*»)... На прыкладзе вершаў аўтар калі і не павінен быў сцвердзіць узровень свайго валодання беларускай мовай, то хаця б проста даць чытачу падставу для пазітыўнага да сябе стаўлення.

У выніку адразу ў некалькіх сэнсах маем «кнігу-антонім». Па-першае, структурны антонім бо дзве трэці яе займае лінгвістычная біяграфія аўтара, а трэць, якая складаецца з вершаў, з'яўляецца толькі ілюстрацыяй таго, што ў паэтычнай кнізе было б умоўнай «прадмовай». Па-другое, антонімам мэтавым, бо замест прыкладнога дапаможніка да вывучэння моў ці агульнаматывацыйнай кнігі, ці нават мінімальна цікавага нон-фікшну на

кожнай з пазіцый вымалёўваецца строгае «анты-»: антыдапаможнік, антыматывацыя, антыцікавасць. І калі ў апошні раз згадаць тое, з чаго пачыналася

У асноўным аўтар ставіць перад гэтай кнігай навучальную мэту: праз свой досвед давесці да шырокага кола чытачоў думку аб тым, што паліглотам можа быць, па сутнасці, кожны пры належнай працавітасці — і на ўласных прыкладах паліглот дэманструе, якімі дакладна метадамі гэта рабіць. 19 моў — лічба значная, таму чакаеш адпаведнай значнасці гісторыі засваення: ці то з боку ўласных і прыродных здольнасцей, ці то з выкарыстаннем хітрых стратэгий, прымальных у сітуацыях недахопу часу.

размова, становіцца відавочным, што гэтай кнігай — у якой прыклады прафесійнай дзейнасці Юрася Жалезкі амаль не прадстаўлены (і нават вершы — хутчэй за ўсё зусім раннія і аматарскія), — аўтар нараджае пытанне: яго зборнік — гэта рэклама ці антырэклама?

Данііл ЛЫСЕНКА

Славiк i... мiстар Сэм

Якія кніжкі падабаюцца малечы? Займальныя, дасціпныя, з нечаканым сюжэтам! А яшчэ лепш, калі галоўнага героя больш нідзе не напаткаеш. Як павучка Славiк. Аўтар кнігі — Алена Стэльмах, а выдавецтва «Мастацкая літаратура». Афрмiла выданне мастак Кацярына Першына.

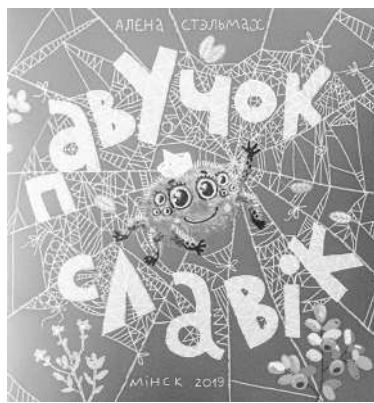
Прызнаюся: я не вялікі прыхільнік ілюстрацый, што выглядаюць як занадта пачаснаму. Больш даспадобы такое афармленне, у якім, на першы погляд, шмат звыкллага, але разам з тым ад кніжкі не адарвацца. Але і К. Першына знайшла адметны падыход да таго, пра што раскажвае Алена Стэльмах. Іншым шляхам і пайсці не магла, бо галоўны герой гэтай казкі, як ужо відаць з назвы, — павучок. Намаляваўшы яго такім, як ён выглядае ў сапраўднасці,

наўрад ці прыцягнеш увагу дзетак, а можна толькі спужаць...

Разглядаю ілюстрацыі. Адчуванне такое, што напаткаў не проста павучка, а нейкую загадкавую істоту. Павучок глядзіць на цябе ўважліва, быццам не казачны персанаж, а добры сябра хлопчыкаў і дзяўчынак. Праўда, не ўсе здагадваюцца пра яго прысутнасць.

Гэта відаць з самага пачатку казкі: «У пакойчыку сястрычак Мілы і Машы пасяліўся павучок Славiк. Ён вельмі ўпадабаў месцейка ля акна за фіранкай. Там было светла і ўтульна». Такі даверлівы апавед, безумоўна, выкліча ў маленькіх чытачоў жаданне хутчэй пазнаёміцца са Славiкам, даведацца пра яго больш. Але спачатку нічога незвычайнага не адбываецца: «Раніцай маці будзіла дзяўчатак.

— Прыгажунькі, пара ўставаць! — гучаў яе ласкавы голас, і запальвалася святло. Дзяўчынкі, соладка пацягнуўшыся

ў сваіх ложках, хуценька падхопліваліся і пачыналі збірацца ў школу.

Найперш яны рабілі ранішняю зарадку. Павучок назіраў з-за фіранкі, як яны выконвалі практыкаванні. Ён таксама спрабаваў разводзіць ушыркі лапкі, але так, як у дзяўчатак, у яго не атрымлівалася». Алена Стэльмах пераконвае, што павучок Славiк мала чым адрозніваецца ад малечы. Нават хоча хадзіць у школу, але пра гэта яму заставалася

толькі марыць: «Каб не сумаваць, Славiк заплёў куточак акенца павуцінкай. Яму здавалася, што гэта ягоны ветразь, а ён — адважны капітан. Славiк гойдаўся на павуцінцы і марыў пра незвычайныя падарожжы».

Героём гэтай казкі з'яўляецца і кактус, якога Міла і Маша завуць Мiстар Сэм. Каб павучок не сумаваў, ён «часта раскажваў яму розныя гісторыі». Ёсць у расповідзе і свая інтрыга. Так, Міла і Маша доўга не ведалі, што ў іх кватэры жыве павучок. Даведаліся толькі тады, калі адхіннулі фіранку паглядзець на першы снег. Там і сядзеў Славiк:

«— Фу, павук! Якая брыдота! — скрывілася Міла.

— З дзяцінства не цяплю павукоў! — падтрымала сястрычку Маша».

Мама патлумачыла дачушкам, што гэта павучок прынёс ім першы снег. Славiка не трэба баяцца, бо «ён жа такі маленькі і бездапаможны.

На свеце шмат незвычайнага, і да ўсяго трэба ставіцца з разуменнем, усё трэба любіць такім, якім яно ёсць». Дзяўчатакі вырашылі з павучком сябраваць, а «Славiк у знак згоды паварушыў лапкай».

Завяршэнне казкі, як лёгка заўважаецца, дыдактычнае. І зроблена тактоўна, што павялічвае выхаваўчы эффект. На прыкладзе жыцця галоўнага персанажа гаворыцца пра важнасць і важкасць сямейных каштоўнасцей. Аўтарка ненавязліва напамінае, як у свеце ўсё ўзаемазвязана, і нават, здавалася б, такая непрыкметная істота, як павучок, — часцінка ўсяго жывога. Любіць яго — гэта таксама і любіць жыццё, лішні раз пераконваючыся, наколькі яно багатае і разнастайнае.

Перш чым стаць кніжкай, казка друкавалася ў часопісе «Вясёлка». Яна перакладзена на казахскую мову. Нядаўна перастворана і па-сербску.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Кніжная Берасцейшчына, альбо Адкрыцці з розных бакоў

Менавіта разам з кнігай развіталася беларуская культура. Згадваючы самых вядомых асоб Беларусі, у першую чаргу адзначым асветнікаў, першадрукара, пісьменнікаў. Беларуская літаратура сама па сабе мае не толькі мастацкае, але і нацыянальнае значэнне, бо праз яе мова і гісторыя замацоўваюцца ў свеце і свядомасці чытачоў. У Год малой радзімы асабліва актуальна звярнуць увагу на рэгіянальную гісторыю беларускай літаратуры, бо кожны куток краіны багаты на таленты і кніжную спадчыну, а для творцы родная зямля мае своеасаблівае асобасваральнае значэнне.

Маштабная імпрэза «Кніжны свет Беларусі: Берасцейшчына», якая нядаўна адбылася ў кнігарні «Светач», фактычна стала адкрыццём адмысловага праекта. Запланавана яшчэ некалькі падобных імпрэз, якія будуць прысвечаны літаратурнай спадчыне кожнага рэгіёна Беларусі. Арганізатарамі праекта выступілі Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ААТ «Белкніга», выдавецтва «Мастацкая літаратура» і «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі».

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч выказаў падзяку пісьменнікам, якія робяць унёсак у літаратурную спадчыну Брэстчыны, усім, хто

Фота Кастуся Дробава.

Прафесар Аляксандр Вабішчэвіч прэзентуе энцыклапедыю «Брест. Брест. Brest. 1000».

спрычыніўся да стварэння адмысловых краязнаўчых і гістарычных праектаў. Ён падкрэсліў: вельмі важна, каб кніга з дзяржаўнага ці прыватнага выдавецтва атрымлівала сваё распаўсюджанне, ішла па краіне, займела вагу на ўсіх узроўнях грамадства, прысутнічала ў тым ліку ў сацыяльных сетках і рухала духоўнае развіццё нашага грамадства.

Падчас імпрэзы былі прадстаўлены найбольш значныя краязнаўчы выданні і праекты Брэста і Брэсцкай вобласці. Мерапрыемства сабрала вядомых беларускіх пісьменнікаў, якія нарадзіліся ў гэтым рэгіёне і прысвяцілі яму

сваю творчасць. У вечарыне ўдзельнічалі Алесь Бадак, Леанід Дранько-Майсюк, Раіса Баравікова.

Таксама ўзялі ўдзел брэсцкія бібліятэкары, аўтары разнастайных краязнаўчых прац, фотамастакі і прадстаўнікі ўлады Брэста і Брэсцкага раёна. Выдавецтва «Беларусь» прэзентавала свой краязнаўчы праект «Падарожжа па родным краі». Многія з запрошаных гасцей за каштоўны ўнёсак у брэсцкае краязнаўства і гісторыю былі адзначаны спецыяльнымі ўзнагародамі Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Мінулы год, юбілейны для Брэста, прынёс у скарбонку

кніжнай спадчыны рэгіёна шмат каштоўных праектаў. У першую чаргу гэта маштабная краязнаўчая энцыклапедыя «Брест. 1000», якая дае паўнаважнасць карціну жыцця горада, і факсімільнае выданне Берасцейскай Бібліі, падрыхтаванае Нацыянальнай бібліятэкай Рэспублікі Беларусь. А яшчэ нядаўна з'явілася манаграфія за аўтарствам намесніка дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алеся Сушы, прысвечаная даследаванню асаблівасцей Берасцейскай Бібліі. Ёсць у навуковай рабоце і асэнсаванне: месца, якое легендарнае выданне займае ў гісторыі.

Імпрэза стала своеасаблівым падсумаваннем вынікаў літаратурнай гісторыі Брэста. Напрыканцы сустрэчы дырэктар ААТ «Белкніга» Аляксандр Вашкевіч прадставіў інфармацыю аб самых запатрабаваных кнігах у Брэсцкай вобласці. Была магчымасць пазнаёміцца не толькі з кнігамі і пісьменнікамі Брэстчыны, але і крыху даведацца пра іх сённяшніх чытачоў. Такім чынам, кніжна-краязнаўчы партрэт Берасцейшчыны быў складзены не толькі па матэрыялах мінулага і гістарычнага, але і закрануў сучаснасць. Паводле планаў арганізатараў, такі ж партрэт займее кожная вобласць Беларусі.

Дар'я СМІРНОВА

Новае імя літаратурнай Полаччыны

Летась адбыўся літаратурны дэбют Полацкага пісьменніка Валерыя Ледніка. Магістр гістарычных навук, загадчык прыродна-экалагічнага музея ўстановаў культуры «Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік» выбраў тэму, прысвечаную гісторыі роднага горада. Жыццё полацкіх князёў, адносіны з Візантыяй, фантастычныя ваўкалакі — усё гэта адлюстравана ў рамане «Карона Эрыдана», які быў адзначаны літаратурнай прэміяй імя Алеся Савіцкага ў намінацыі «За яркі літаратурны дэбют».

Пра сваю кнігу Валерыя Леднік раскажаў падчас сустрэчы ў Полацкім каледжы ВДУ імя П. М. Машэрава.

Як высветлілася, аўтар пачаў працаваць над ёй яшчэ ў 2012 годзе, але з прычыны розных абставін чарнавы рукапіс ляжаў каля 4 гадоў.

А ідэя з'явілася дзякуючы любові да гісторыі горада і жадання падрабязна ў ёй разабрацца. Пазнаёміўся з раманами «Меч князя Вячкі» і «След ваўкалака» Леаніда Дайнекі і зразумеў, што тэма ўсталявання ўлады палачан раскрыта недастаткова, хоць аўтар стаў для мяне ідэалам пісьменнікага майстэрства. Пісьменнік адзначыў, што не любіць спрашчэнняў у гісторыі, таму імкнуўся паказаць усю складанасць падзей гісторыі Полацкага княства, неадназначнасць характараў і дзеянняў яго кіраўнікоў.

А самым складаным у стварэнні кнігі было жаданне апісаць прыгоды галоўнага героя на тэрыторыі Балтыі XII стагоддзя, адлюстраванне жыцця полацкіх крэпасцей Герцыке і Куkenойс і іх узаемаадносіны з мясцовымі народамі. А яшчэ імкненне паказаць службу полацкіх князёў у Візантыі. Давялося вывучыць шмат навуковай літаратуры па тэме і адкрыць для сябе шмат новага, зазначыў аўтар.

Ён імкнуўся выкарыстаць вялікую колькасць сярэднявечных крыніц і фактаў з навуковай літаратуры. Жанр фэнтэзі прадугледжвае больш вымыслу, але ў дадзеным выпадку суадносіны напалову.

Галоўны герой твора — дружынік і ваўкалак Светазар. На думку пісьменніка, галоўны герой валодае такой рысай, як адэкватнасць. Па сюжэце ён часам бачыць, што полацкія князі памыляюцца. І суперажывае сваім ворагам, перашкаджае заваяванню народаў Балтыі. Гістарычная навука не стаіць на месцы, і сёння ў гісторыкаў ужо няма адназначнай ацэнкі таго, ці была карыснай для мясцовага насельніцтва ўлада палачан каля берагоў Балтыйскага мора і ці быў прыход крыжаносцаў для іх катастрофай.

А найбольш цікавымі, на думку аўтара, атрымаліся вобразы князя Барыса і ведзьмы Драганы. Валерый Леднік не хацеў, каб яны былі простыя і адназначныя, таму імкнуўся паказаць характары, якія паступова раскрываюцца ў творы.

Вобразы многіх персанажаў, паводле слоў творцы, узяты з жыцця. Напрыклад, для апісання знешнасці амаль усіх гераінь выкарыстаны назіранні за калегамі і знаёмымі. Магчыма, яны пазнаюць сябе ў рамане...

Вольга СТРИЖАК,
Аляксандра КАБЫЛКОВА

«Насамрэч я барацьба...»

Засваенню кітайскай паэзіі ў прасторы беларускага мастацкага свету хутка споўніцца сто гадоў. Для параўнання: першыя паэтычныя творы ў Паднябеснай (з улікам таго, што мы сёння ведаем іх аўтара) з'явіліся болей як 2000 гадоў таму і былі перакладзены на рускую, беларускую, іншыя мовы. Гэтыя творы — своеасаблівы светач у азнамленні іншых народаў з паэзіяй Кітая. А ў нас пераклад здзяйсняўся з дапамогай працытаных спярша па-руску. І толькі ў апошнія дзесяцігоддзі выбудавалі прамую дарогу з Кітая ў Беларусь, з кітайскай да беларускай мовы.

Вопыт працытаннага без пасрэднага яшчэ толькі набывае развіццё. Але ён цікавы: шмат чым узбагачае і беларусаў, і, магчыма, кітайцаў. Кнігі Лі Хэ, Ван Гачжэня і іншыя выданні ў серыі «Светлыя знакі: паэты Кітая» заклалі традыцыю выдання паэтычных зборнікаў на дзвюх мовах — кітайскай і беларускай. І пераклады з кітайскай працягваюцца. Вось імёны першапраходцаў: Алена Раманоўская, Дар'я Нечыпарук, Вераніка Жукавец... Часопіс «Маладосць», пачаўшы пры падтрымцы Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта выпускаць «кітайскія сшыткі», таксама прыклаў шмат намаганняў у стварэнні школы кітайскага перакладу ў Беларусі.

Як чарговая паэтычная падзея (а пераставараючы на беларускую з арыгінала ўжо і прозу, і навуковыя працы кітайскіх даследчыкаў) у мастацкім засваенні кітайскай літаратуры — кніга вершаў Дзіды Мадзя «Я — Чалавек — І». Выдадзена на дзвюх мовах — кітайскай і беларускай. Сабраны 41 твор. Поруц з вершамі — некалькі паэм. Хаця ні перакладчык, ні, відавочна, аўтар не падкрэсліваюць жанры ўнутры агульнай

паэтычнай плыні зборніка. Ужо з першага твора — «Аўтапартрэт», якім адкрываецца кніга, — разумееш прыналежнасць паэта да народнасці «і», якая жыве на паўднёвым захадзе Кітая. «Гісторыя, якую пішу я пісьмёнамі і на гэтай зямлі, // То немаўля з няроўна абрэзанай пупавінай» («Аўтапартрэт»). «Ты яшчэ памятаеш // Тую вулічку ў Ляншань-Ійскай акрузе, у сэрцы мясцін і // Што вядзе ў Дзілэ Бутэ?» («Адказ»). Дзілэ Бутэ — радзіма паэта, якая знаходзіцца ў Ляншань-Ійскай аўтаномнай акрузе правінцы Сычуань. «У іх рысы народа і // Які жыве ў гарах // Гэтыя стварэнні нібыта нежывыя // На іх пачарнелых ілбах сляды кіпцюроў арла» («Скалы»).

Дзіды Мадзя — з паэтаў, якія адкрываюць свету Кітай, яго ўнутраныя памкненні спрабуюць, далучыць і Кітай да ўсяго свету. Шлях тут адзіна зразумелы сапраўднаму мастацтву — паяднанасць у вышэйшых гуманістычных памкненнях, здольнасць быць пачутымі і быць чутымі да чужога як да свайго роднага. Следаваць іншай, супрацьлеглай, а мо і нават збрыйнай, варожай філасофіі ў развіцці гуманітарнага і мастацкага мыслення — шлях небяспечны, якімі б вонкавымі прыгажосцямі ні суправаджаўся.

Кітайскі паэт, як і многія яго папярэднікі з пачатку XX стагоддзя — Сюй Чжымо, Вэнь Ідо, Дай Ваншу, Лінь Хуэнь, Эмі Ся, Чжу Сян, якія атрымалі адукацыю (у тым ліку і творчую) у Францыі, Вялікабрытаніі, Злучаных Штатах Амерыкі, імкнецца ўвабраць у сябе ўсё лепшае, чым багатае планетарнае паэтычнае

Дзіды Мадзя
Я — Чалавек — І
我——是一——人
吉狄马加

мысленне. Таму, пэўна, і чакае адказ на пытанне, дзе дзверы ў рай, а дзе — у пекла (верш «Наведваю Дантэ»). Таму прысвячае верш «Рэальнасць» аргенцінскаму паэту Хуану Герману («Па-за межамі слоў // Свядомасць заўжды поўзае на мяжы кашмараў»). Таму, відаць, у «Вершы Джузэппе Унгарэці» кітайскі творца нагадвае: «Самая даўняя метафара — кіт, які то з'яўляецца, то знікае ў моры. // Адлюстраванне глыбіняў ды імклівага руху часу. // Пустая сетка, у якую не трапіла рыба. // Гэта шкідат усёй зямлі. // Слёзы, нібы маніста пярлін».

«Пасля таго, як пачалося пахаванне // Я тысячу разоў быў сябрам, што прыязджаў здалёк // Пасля таго, як пачалося пахаванне // Я тысячу разоў быў крыкам у горле маці // У самы трагічны момант пахавання // Насамрэч я барацьба // Якая тысячагоддзямі ідзе паміж справядлівасцю і злом // Насамрэч я нашчадак // Які тысячагоддзямі нараджаецца ад кахання і мары», — піша Дзіды Мадзя. Уяўленні паэта пра час бясконцыя, паўстаюць з'явамі і падзеямі без межаў.

Думаю, перакладчыца, як добры знаўца кітайскай літаратуры і культуры, змагла данесці да беларускага чытача ўсе глыбіні таленту Дзіды Мадзя. Дарэчы, дзякуючы Алене Раманоўскай у свой час у серыі «Светлыя знакі: паэты Кітая» з'явілася беларуская кніга Лі Хэ. Застаецца спадзявацца, што таленавітая нястомная перакладчыца яшчэ падарыць нам сустрэчы з яркімі і цікавымі майстрамі слова з Паднябеснай.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

«Калі горад крылом

Што ёсць паэзія? Што штурхае чалавека, стомленага пасля працы, сесці за пісьмовы стол і занатоўваць вобразы, думкі, пачуцці? Жаданне адлюстравач сусветную гармонію, структураваць навакольны свет, патлумачыць хаця б для сябе патаемныя рухі схаваных ад вока сіл і энергій? У кожнага свой адказ на пытанне, як і сваё разуменне паэзіі. Яна розная, тым і цікавая. У Сусветны дзень паэзіі прапануем вершы з самых розных куткоў Беларусі. У іх — усё, чым жыве чалавек, пра што марыць, чаго жадае...

Алена СТЭЛЬМАХ

Грыбазбір

Грыбы збіраю, бы гады,
Туманным вераснёвым ранкам.
Няма той спешнае хады,
Як у дзяцінстве, — бег маланкай.

Мой спадарожнік — ёмкі кошык —
Спляценне дзедавых дарог —
Нямала зведаў цяжкіх ношак,
Дзяцінства памяць ён збярэ.

Ужо і мой калодзеж спіты —
Рыціць хрыпаты журавель.
Жыцця рэкорды ўсе пабіты,
І карабель ідзе на мель...

Час коціць па спіралі кола
Ці кідае ў глыбокі вір.
Вясна — квітнее ўсё наўкола,
А восень... Восень — грыбазбір.

Блукаю па лясных сцяжынках.
Няўжо дарэмны пошук мой?
На лапах елак — павуцінкі,
На сэрцы — сум і непакой...

Аж вунь, пад хвойкаю кудлатай,
Глядзіць з-пад кепкі баравік!
Такі і я быў ладны, статны —
Схіляцца долу не прывык...

А там хвалюецца асіна,
Хавае грыб пад камалёк.
І наплываюць успаміны —
Не згас кахання вугалёк...

Бярэтаў процьма на палянцы,
Дзе моху доўгія вусы,
Сям'я лісічак ладзіць танцы,
Як мы ў далёкія часы...

А хто рассыпаў тут манетак —
Дзясяткі, можа, так са тры
Апенек: і бацькоў, і дзетак?
Яны з маленства мне сябры!

От, як жа ён пад ногі лезе,
Пішчом у кош, бярэ на змор —
Іх процьма гэтакіх у лесе —
«Добрачылівец» — мухамор!

Паўночкі кош, а не спыніцца —
Грыбы ўзялі — у абарот.
Вядома, любяць падражніцца —
Вадзі тут з ім карагод!

Ды час дадому ўжо вяртацца —
Усіх грыбоў не пазбіраць,
Як і ў дзяцінстве не застацца...
Але ці варта наракаць?

Няхай гады ляглі на плечы —
Яны хоць ноша, ды свая.
І грыбазбір душу мне лечыць.
Сюды ізноў вярнуся я...

Вячаслаў ЖУК

Лоеўская вясна

У сукенцы зялёнай дрыготкай лістоты
Чаромхавай стужкай касу падвязала,
Прабегла вясна скрозь лясы і балоты,
Умеішкай і позіркай Лоеў абрала.
Прылегла вясна на ўзбярэжжы Дняпра.
Цудоўная, мілая сэрцу пара!
І водар яе і жаданні яе
Плывуць над вадой, як туман той плыве.
І кожны, хто ў Лоеве бачыў такое,
Пазбыўся навекі хандры і спакою...
І мне давялося вясенняй парою
Ў цябе закахацца, маленькі мой Лоеў!
Амаль непрыкметны, ды самы найлепшы,
Мяне ты натхняеш на песні і вершы.
Што я без цябе? Беспрытульнікам міма...
А ты для мяне — ты не проста Радзіма,
Ты той прыгажуні вясны чараванне,
Што ходзіць штогод да цябе
на спатканне...

Марыя ШАКУН

Я жыву на зямлі, што нам дадзена Богам,
Тут вытокі мае, маіх продкаў сляды,
І матуліна родная чыстая мова,
І ўсе перажытыя дні і гады.

Я люблю гэта неба і сонца ў зеніце,
Васільковыя вочы палёў ільняных,

Я люблю каласкі, што шапочуць у жыце,
Праслаўляючы рукі рупліўцаў сваіх.

Што яшчэ чалавеку для шчасця
патрэбна?

Жыць спакойна і дзетак сваіх гадаваць,
На бацькоўскай зямлі расціць хлеб
і да хлеба,
І душой прыгажэць, каб да неба ўзнятаць.

Уладзімір ЗЯЗЮЛІН

Смута

Родныя мясціны бэзавага краю.
Ліпы паабалал велічных садоў.
Тут майго дзяцінства ззяюць небакрай
І гараць агеньчыкі тых, малечых, сноў.

Вычарнае памяць, ды амаль да донца,
Згадкі-бліскавінкі ў бессані начэй.
Будзяць успаміны, грукнуўшы ў аконца,
І глядзяць з пашчотай матчыных вачэй.

Колькі год мінула, колькі з ім і вёснаў!
Зарастаюць месцы зруйнаваных хат...
Паміж тых алеіш і вышчэпных соснаў
Кожнаму спатканню я заўсёды рад.

Родныя мясціны, вёсачкі, пагоркі,
Балацянкі, плёсы, рэчкі і лугі —
Успамінам любым, успамінам горкім
Ты жывеш у сэрцы, край мой дарагі!

Антаніна РЫБАЛКА

Трымае памяць

Туды, дзе кожны дзень шуміць прыбой,
Багата белых чаек і крэветак,
Прывёз аднойчы летняю парой
Дзіцячы дом на адпачынак дзетак.

Вясёлы смех, звяночкі-галасы,
Здаецца, пляж укрыты матылькамі.
Дзяўчынка — нібы з лёну валасы —
Ступала загарэлымі нагамі.

Як быццам сцэна з даўняга кіно,
Шчымлівай і прачулай меладрамы:
«Шукала, мама, я цябе даўно,
Хачу, каб ты была са мною, мама!»

Маіх пачуццяў нельга перадаць —
Дзіцячы боль шугае ў сэрца прама...
«Табе павінна, слаўная, сказаць,
Што я другой малой дзяўчынкі мама...

Але ж цябе таксама я люблю! —
Па кудзерах паглядзіла малую, —
Цукерку зараз смачную куплю,
Цудоўную дзяўчынку пачастую...»

Сляза-расінка горкая блішчыць,
Глыбокі смутак у вачах, бы неба:
«Калі не хочаш мамай маёй быць,
Цукерка, цёця, мне твая не трэба!..»

Трымае памяць, хоць прайшлі гады,
Заные сэрца, а чаго — не скажа...
На ўсё жыццё запамніла тады
Дзяўчынку тую на Азоўскім пляжы.

Валянцін ШВЕДАЎ

Болюта

З душой, ранами сколатай,
Перажыта ўсяго...
Зноу наведваю Болюта —
Край дзяцінства свайго.

Сярод возера востраў
Хвалі гоніць на плёс.
Прытулілася вёска.
З ёю звязаны лёс.

Адкуль «Болюта» слова?
Версій мала чуваць.
Мо балота — аснова?
Пан любіў лютаваць?
Тут лагчыны, пагоркі
Заўжды радуюць зрок,
Тут ярчэй свецяць зоркі.
Тут лягчэй зрабіць крок.

А абрывы крутыя
Да ракі за Лукой,
Дзе чарот ногі мые,
Човен спіць над вадой.

Тут балотцы сябруюць
З асакой і лазой.
Тут зязюлі кукуюць,
Лета будзяць спакой.
Хаты стрэнуць маўкліва.
Ваши дзе спадары?
У спачынку, мажліва,
Між бяроз, на гары,

Дзе бабуля з бацькамі
І з сястрычкаю брат
Звіты вечнымі сنامі.
Не вярнуць назад...

Як ніколі, мне сёлета
Час дзяцінства — у снах.
Ты гняздо маё — Болюта.
Я — твой выпайшы птах.

ахіне цішыня...»

Надзея ПАРЧУК

Вясновы дзіваспеў

Адзвінеў птушыны дзіваспеў
Дый заціх паволі на паўгода.
І, здаецца, белы свет знямеў,
І слязьмі заплакала прырода.

Туманы і шэрыя дажджы
Над зямлёй панура завісаюць...
Божа, птушкам выжыць памажы
На чужыне, дзе цяпла шукаюць.

А надыйдзе месяц сакавік,
І пальюцца капяжы з-пад дахаў,
Бо мароз — зімоўя вартаўнік —
Сам саступіць месца веснім птахам.

Леў ПАРЭМСКІ

Грамадзяне, расступіцеся!
Прапусціце Паэзію!
Няўжо вам не абрыдла
Спрацацца ў бясконцых чэргах?
Што ж вы занялі ўсё тратуар
І перашкаджаеце Ёй любавання
Цнатлівымі карцінамі вясны
І думаць аб харакстве прыроды?

Цвітуць паглядна так у маі
Шафран, антонаўка, ранет...
Хай шар зямны скрозь абдымае
Духмяны яблыневы квет!

Садзіце яблыні, народы, —
Няхай растуць, няхай цвітуць...
Няхай вас да Вялікай Згоды
Сваім цвіценнем прывядуць!

Віталь ШАЛАЕЎ

Чарадзеі

Калі горад крылом ахіне цішыня
У пагодныя зорныя ночы,
Усяслаў Чарадзеі пакідае каня
І па сонным Полацку крочыць.

Да Дзвіны па ўзбярэжжы ракі Палаты
Ён ступае няспешлівым крокам,
Аглядаючы вуліцы, плошчы, масты
Гаспадарлівым княжацкім вокам.

Ля Сафіі ў задуме спыняе хаду,
У начныя ўглядаецца далі,
Пазірае, як падаюць зоркі ў ваду
І як поўня купаецца ў хвалях.
А пад зорным шатром
зіхацяць ліхтары —
Колькі вокам акінуць наўкола!
І ўзіраецца княжа з высокай гары
Ва ўрачыста прыцішаны Полацк.

І за горад дзівосны над сіняй ракой —
Старажытны, авеяны славай, —
За наішчадкаў сваіх, за сваіх землякоў
Поўніць гордасць душу Усяслава.

Ружавее на ўсходзе, займаецца дзень,
Промні сонца мілуюць абшары...
Усядзе на кані, як заўжды, Чарадзеі —
Разам з ноччу расталі ўсе чары.

Валянціна КУЛЬБЕДА-БАКУН

То мой край

То мой край, дзе бярозы і сосны
П'юць спрадвеку вадзіцу з азёр,
Дзе вітаюць буслы свае вёсны,
Абдымаючы крыллем прастор.

Фота Кастуся Дробава.

Рэчка Ясельда плешчацца ціха —
Прахалодай у спёку зіхціць...
А якія грыбныя мясіны!
Хіба ж можна ўсё гэта забыць?

Сэрца поўніць мне спеў салаўіны,
Тут — жыцця і натхнення выток.
Я ніколі цябе не пакіну,
Спаконвечны бацькоўскі куток!

Людміла КРУТЛІК

Зямля маіх продкаў

Зямля маіх продкаў. Матуля і тата,
Вытокі жыцця і вякоў карані.
Плыве часу лодка да роднае хаты.
За белай фіранкай — мінулыя дні.

Там дзённік і сшытак, старэнькая кніга,
Гадзіннік маўклівы на голай сцяне...
Ён часам забыты. І ў хаце так ціха...
Ды гукі дзяцінства ўсё мрояцца мне...

Ніна КІСЯЛЁВА

Песні радасці

Звіняць жаўрукі ў паднябессі
І славяць красуню вясну.
Іх зычныя шчырыя песні
Душу абуджаюць ад сну.

Я слухаю спеў той гулівы,
Самоты даўно ўжо няма.
Пад плёскаць крыніцы бурлівай
З ахвотай спяваю сама.

Віруюць мелодыі ўранні
Пра згоду нябёс і зямлі,
Пра радасці стрэч і каханне,
З якімі раслі і жылі.

А рэха плыве па-над борам,
Ляцяць галасы ўдалячынь,
Вітаюць святальныя зоры
Дня новага светлы зачын.

Мікалай КОТ

Адзінота

Два радочкі хат старэнькіх,
Не пакошана трава,
Агарод і двор маленькі,
Раскашце крапіва.
Там, дзе вуліцай вясковай
Вірвала гамана —
Белай свечкай васкавай
Бабка свеціцца адна...
Твар — нібыта тая кніжка,
Па маршчынках працітай:
Гора ей хапіла з лішкам,
І жыцце было — не рай.
Павітаеіся — гаротна,

З ціхім сумам паглядзіць.
Не бабулька — Адзінота
На той лавачцы сядзіць.
Адзінота долі горкай,
Адусюль адчаем дзьме,
Не чуцно нідзе гаворкі,
У хаце — горш, чым у турме.
Цётхна, чыя вы матка,
Куды з'ехала радня?
Сядзіце ўвесь дзень ля хаткі,
Ля нізенькага акна...
Дзе ж вы, дзеткі,
дзе ж вы, ўнукі?
Каб хоць слоўца хто сказаў...
І дрыжаць пад старасць рукі,
Ціха коціцца сляза...
Успамін душу чапляе,
Ўецца, нібы тая ніць,
У мінулае вяртае.
Сэрца млее і трыміць.

Лёля БАГДАНОВІЧ

Паэзія — гасця нябесная

Паэзія — гасця нябесная:
І радасць, і сум, і адчай,
І сэрца шчымылівая песня,
І слёзы, і боль у вачах.

Адкажа на ласку і здзекі,
У колер жыццё апрае.
Паэзія — лепшыя лекі,
Якія ратуюць мяне!

Сцяпан СЯРГЕЙ

Пакаянне

Адкажыце, сцяжыны зямныя,
Ці сплачу ўсе даўгі, ці аддам?
...Раптам сэрца балесна зане,
Бо ўсё болей сяброў маіх там,

За нябачнаю тою мяжою,
За глухою сцяной немаы...
З невымоўнаю жыццёмш віною,
Што пакрыўдзіў калісьці іх ты.

Не паспеў, не схацеў ці не здолеў
Папрасіць даравання ў жывых,
А цяпер не папросіш ніколі,
Не сустрэнеш, не ўбачыш больш іх.

І калі ўжо заглядвае ў вочы,
І трывожыць душу змрок глухі,
Будзеш доўга у роспачы ночы
Ты бяссоннем плаціць за грахі.

І адно спадзяванне на Бога,
Што калі апынеіся ўсё ж там —
За таемным высокім парогам
Перад імі пакаеіся сам.

Іранічныя будні

У сярэдзіне студзеня ў Гродне пачыў свет зборнік вершаў з незвычайнай назвай «Штодзёнкі». Аўтар кнігі — маладая журналістка Наталля Шматко. Для яе гэта дэбют, хаця рыфмаваннем наша гераіня займаецца з дзяцінства. Аб незвычайнай назве першага зборніка, творчым шляху і літаратурных планах мы і пагаварылі з Наталляй.

Часта бывае, што рашэнне стварыць кнігу нараджаецца ў адзін момант, але наша гераіня прызналася, што думкі пра гэта выношвала даўно.

— Вершы я пачала складаць вельмі рана, — расказвае пра сябе Наталля. — Маці захавала нават першыя старыя тоўстыя нататнікі, ператвораныя ў зборнікі вершаў.

Дзяўчына шмат друкавалася ў школьна-студэнцкі перыяд у газетах і часопісах. У студэнцтве Наталля пачынае актыўна выступаць на фестывалях, а таксама ўдзельнічаць у розных літаратурных конкурсах: экалагічнай паэзіі, вершаў для дзяцей... У 2012 годзе стала ўдзельніцай Міжнароднага літаратурнага конкурсу «Апошняя хваля», прысвечанага маладой прозе, а таксама аказалася ў ліку аўтараў кнігі «Літаратурны фонд» да юбілею М. Горкага. Калі пачала працаваць журналістам, давалося ўзяць у рукі камеру і мікрафон, але рыфмаваць не перастала.

— Змагу ці не змагу пісаць вершы кожны дзень? Вырасла, што гэта будзе кароткі і лаканічны варыянт. Напрыклад, аднастрофныя творы. Аднак так атрымлівалася не заўсёды. Бывалі тэмы, якія выліваліся і ў чатырохрадкоўе. Але ўсе яны чытаюцца хутка і лёгка, — распавядае аўтар.

Калі пачала публікаваць вершы ў сацыяльных сетках, чытачы прызвалі іх «коротышкамі». Афармляючы «коротышкі» у зборнік, аўтар хача падкрэсліць, што складаліся яны кожны дзень. Так, уласна, і з'явілася назва, якая нарадзілася неяк адразу, таму што ў вершах шмат іроніі і сарказму, тлумачыць аўтар.

І сапраўды, зборнік атрымаўся лёгкі, але ўвагу на сябе звяртае.

— Журналістыка трэніруе органы пачуццяў, — разважае дзяўчына. — Ты ўважліва назіраеш за тым, што адбываецца вакол, нават дзесьці на фоне. Вядома, бывалі дні, калі сядзіш і думаеш, што глабальнага нічога не адбылося, а потым пачынаеш успамінаць, што было за дзень, і цябе завальваюць розныя асацыяцыі. Ці, напрыклад, спрабуеш адчуванні, пахі вакол. Таму ў мяне шмат вершаў на бытавую тэму. Напрыклад, на кухні мужчына гатуе ежу і гэта так прыемна ўсведамляць.

Паэтам Наталля сябе не лічыць. Тым не менш зборнік разліцаецца хутка. У планах — новая кніга. Магчыма, празаічны твор. Бо як чытач Наталля — аматарка вялікай прозы.

— Мяне заўсёды чапляюць творы, якія дазваляюць пасябраваць

з героем або аўтарам. Напрыклад, мне падабаецца Чак Паланік, Стывен Кніг, Айн Рэнд. Зараз чытаю Кэры Джойс «З першых вуснаў». Вельмі ўражае, як аўтар апісвае навакольны свет. Нядаўна выйшла перавыданне кнігі Барыса Клейна «Недагаворанае». Гэты аўтар уваходзіў у так званы гарадзенскі трохкутнік «Клейн — Быкаў — Карпюк». Яны ўтрох

жылі і працавалі ў Гродне. І кніга пра тое, як гэта было. Яна мне вельмі блізкая і зразумелая. Напрыклад, калі Клейн распавядае, як выстаўлялі з дома Ажэшкі на вуліцу радыё, уключалі яго на поўную гучнасць і слухалі, спрабую ўявіць гэтую карціну, бо ведаю, як выглядае домік, таму разумею, што ў той час адбывалася ў горадзе. Мяне гэта вельмі натхняе, — дзеліцца Наталля.

А яшчэ Наташу натхняюць людзі і лёсы. Дзяўчына з'яўляецца аўтарам больш чым пяцідзесяці дакументальных стужак. Дзве апошнія — пра самую вялікую беларускую вёску Княжаводку, спаленую ў 1943 годзе ў час Вялікай Айчыннай вайны, і пра хутар Студзенька на беларуска-літоўскай мяжы, дзе ўжо больш за паўстагоддзя жыве ў адзіноце жанчына. Абедзве гэтыя карціны атрымалі шырокі водгук у замежнай аўдыторыі: у найбліжэйшы час іх можна будзе ўбачыць на тэлеканалах СНД, Эстоніі, Фінляндыі. Распавядаючы пра гэта, дзяўчына усміхаецца: «Сёння, у лічбавы век, складана сказаць, якая тэма выбухне, а якая застанецца незаўважанай».

Гутарыла Аліса СКІБА

«Лясы чатыры ёсць у кожнай долі»

Творчы вечар «Чатыры лясы» паэткі і журналісткі Алы Клемянок пры ўдзеле сяброў літаратурнага аб'яднання «БУКет» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў адбыўся ў музеі «Лошыцкая сядзіба» ў межах выстаўкі «Нальшанскія сустрэчы».

«Чатыры лясы» для Алы Клемянок як чатыры планы: дубовы — лес незабыўнага дзяцінства; бярозавы святлом іскрыцца, нагадвае юначыя забавы; у яловым лесе здрада засцілае цемрай вочы; сасновы — як доўгачаканы вырай.

І вось аўтарская выснова:

*Лясы чатыры ёсць у кожнай долі,
лясы бязмежнай радасці і болю.
Мы ў іх гартуем дух...*

Ала Клемянок, лёгка на пад'ём, як кажуць пра творцу калегі-журналісты, вельмі любіць падарожнічаць. Улюбёныя яе мясціны звязаны з жыццём і творчасцю славетных дзячаў: кампазітара Міхала Клеафаса Агінскага, аматараў-краязнаўцаў братоў Яўстафія і Канстанціна Тышкевічаў, гісторыка і публіцыста Леанарда Ходзькі. Такая няспынная прага да спазнання новага дазволіла не толькі наведаць чароўныя закуткі роднай Вілейшчыны, але і пазнаёміць з імі шэраг мастакоў — удзельнікаў пленэру «Нальшанскія сустрэчы», які праходзіў год таму на стромкіх берагах ракі Віліі.

Уражанні ад старадаўняй Нальшаншчыны, славаўтай таямнічымі мясцінамі, знайшлі адлюстраванне ў пяшчотных і кранальных радках смаргонскай паэткі. Падчас імпрэзы прысутныя не толькі атрымалі асалоду ад яе вершаў, але і далучыліся да паэтычнага майстэрства, гуляючы ў адну з папулярных калісці салонных забаў — бурымэ: паспрабавалі напісаць некалькі строф і выступілі з імі перад аматарамі паэтычнага слова. Некаторыя змаглі правесці сваю ўвагу і эрудыцыю дзякуючы квэсту «Нальшанскія сустрэчы».

Міра ІЎКОВІЧ

Ветразі настаўніка-франтавіка

Гадзіна літаратурнага партрэта «Не шукай слядоў сваіх», прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння пісьменніка Аркадзя Марціновіча, прайшла ў Брылёўскай сельскай бібліятэцы Магілёўскага раёна.

Удзельнікі імпрэзы даведаліся пра жыццё творцы, які нарадзіўся ў вёсцы Барбарова Глускага раёна ў сялянскай сям'і. Аркадзь імкнуўся да ведаў, шмат чытаў і марыў быць настаўнікам. Перад вайною малады выпускнік Мінскага педвучылішча працаваў у школе на Міншчыне. Потым былі заснежаныя акопы фінляндскай вайны і крывавае дарогі Вялікай Айчыннай — памяць пра гэта пісьменнік пранёс па жыцці. У 1965 годзе выйшаў адзіны зборнік

паэзіі Аркадзя Марціновіча «Чырвоныя ветразі», вершы з якога і прагучалі ў выкананні чытачоў кніжніцы.

Дырэктар Брылёўскага сельскага Дома культуры Мікалай Яцкоў распавёў пра малавядомыя факты ваеннага лёсу Аркадзя Нічыпаравіча: як капаў акопы на падальце ад Яснай Паляны; як пашчасціла застатца ў жывых у самым пекле бітвы пад Ржэвам; за які подзвіг лейтэнант Марціновіч атрымаў баявы ордэн Чырвонай Зоркі.

У бібліятэках Магілёўскага раёна праходзіць літаратурны марафон «І будзе слова землякоў гучаць над роднаю старонкай», у якім актыўна ўдзельнічае і брылёўская кніжніца. Імпрэза, прысвечаная памяці Аркадзя Марціновіча, — фрагмент прыгожай мазаікі гэтага цікавага праекта.

Юлія ЯЦКОВА

Першай спробай пярэ

Семінар «Алімпіяды і навукова-даследчая праца па беларускай мове і літаратуры ў сучаснай школе», у якім бралі ўдзел навукоўцы Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, адбыўся ў ДУА «НПК Забалацкі яслі-сад — сярэдняя школа» Воранаўскага раёна.

Члены літаратурнага клуба «Пегасік» сустрэліся з паэтамі Русланам Казлоўскім і Алінай Сабуць. У імправізаванай студыі тэлеканала «Школьныя навіны» вядучыя Уладзімір Пышынскі і Юлія Лышчык нагадалі прысутным аб святкаванні Сусветнага дня паэзіі і запрасілі

паўдзельнічаць у літаратурнай імпрэзе «На паэтычнай хвалі».

З вуснаў дзяцей і дарослых гучалі вершаваныя радкі пра родны край, каханне. Вершы, прысвечаныя вайне, прадэкламавалі пачынаючыя паэты Анастасія Мінгілевіч, Анастасія Вярцінская, Дар'я Вяцкевіч і Віялета Врублеўская.

Госці ўважліва слухалі юных аўтараў, далі канкрэтныя рэкамендацыі па стварэнні вершаў.

Ды і самі паэты рыхтаваліся да сустрэчы з членамі літаратурнага клуба «Пегасік». Руслан Казлоўскі адказаў на пытанні вядучых, чытаў свае творы. Аліна Сабуць распавяла пра паэзію.

Валянціна КОЦК

«Родны» край ці «няродны»

Здаўна набываю ў кнігарнях адрывы каляндар «Родны край», які выпускае выдавецтва «Беларусь». Каляндар — справа, безумоўна, карысная. І ў папулярнасці сярод чытачоў календарам нельга адмовіць: выданне заўсёды было багатае на звесткі пра юбілейныя даты, культурныя і грамадскія падзеі. На жаль, не абыходзілася калінекалі без памылак.

Так, даючы інфармацыю пра 90-годдзе выдатнай спявачкі, «беларускага салаўя» Тамары Ніжнікавай, складальнікі ўказалі і дату яе смерці. Аднак выдатная спявачка пражыла яшчэ амаль тры гады і памерла ў 2018 годзе. Звесткі пра юбілейную дату рэжысёра Валерыя Раеўскага былі пададзены двойчы: 20 і 26 чэрвеня. У чытача магло ўзнікнуць пытанне: дык калі ўсё ж такі нарадзіўся рэжысёр — 20 ці 26 чэрвеня?

Не прапусціла я выхад календара «Родны край» і на бягучы год. Пачала праглядаць змест — і здзівілася: такой колькасці пропускаў звестак пра значныя падзеі ў культурным жыцці нашай краіны я яшчэ ніколі не бачыла! Той-сёй можа запярэчыць: не ўся інфармацыя павінна падавацца ў календары. Згодна. Але мяркуйце самі, пра каго няма звестак у календары, пра чые юбілеі не трэба ведаць беларусам. Не буду засяроджваць увагу на звестках пра музыкантаў і мастакоў. Хацела б звярнуць увагу на адсутнасць многіх юбілейных дат і падзей, якія звязаны з пісьменнікамі.

Так, адсутнічае інфармацыя пра юбілеі многіх знакамітых твораў у 2020 годзе: 100-годдзе з дня нараджэння — А. Макаёнка (12.XI), М. Аўрамчыка (14.I), А. Гутковіча (20.XII), С. Дорскага (20.X); 110-годдзе — З. Віталіна (15.VII), М. Вішнеўскага (28.III), М. Вышынскага (27.I), Л. Геніюш (9.VIII), Я. Герцовіча (1.I), Я. Ермаловіча (7.VIII), А. Жаўрука (19.VIII); 115-годдзе — П. Броўкі (25.VI), П. Глебкі (6.VII), Я. Скрыгана (16.XI), А. Вечара (25.III), Ю. Віцьбіча (15.VI), В. Галаўчынера (28.VI), Ю. Гаўрука (6.V), М. Дубовіка (28.VII); 120-годдзе — У. Дубоўкі (15.VII), У. Жылкі (27.V); 135-годдзе — М. Грамыкі (12.XII); 125-годдзе — І. Дварчаніна (8.VI); 90-годдзе — М. Ароўкі (10.XII), С. Гусака (2.IV), В. Дайліды (28.IX); 140-годдзе — Я. Дылы (4.IV); 85-годдзе — Л. Гаўрылкіна (22.V), Н. Галіноўскай (18.XII), В. Зуёнка (3.VII); 105-годдзе — В. Зуба (9.I); 70-годдзе — А. Вераб'я (10.VIII), Л. Галубовіча (12.VIII), А. Гурскай (21.II), 80-годдзе — У. Ліпскага (6.V), Л. Дайнекі (28.I), З. Дудзюк (20.III), В. Жуковіча (7.XI); 65-годдзе — А. Жамойціна (17.VIII). Не пазначана 95-годдзе Т. Ніжнікавай (9.III).

Як бачым, спіс даволі вялікі. Можна меркаваць, што мы назвалі не ўсіх.

Затое ў календары пазначаны ўсе сусветныя дні. Напрыклад, сусветны дзень пацалунка, дзень смеху, сусветны дзень аўтарскага права. Безумоўна, такая інфармацыя таксама павінна быць у календары. Але ж выданне мае назву «Родны край». Дык чаму інфармацыя пра беларускія падзеі павінна быць мінімальнай?..

Алеся ШАМЯКІНА

Гісторыі пра гісторыю, альбо Беларусацэнтрычны свет у прозе

Аматары літаратуры любяць папракаць пісьменнікаў, што тыя карыстаюцца ў сваёй творчасці «замыленымі» тэмамі. Але ж гэта натуральна: не існуе бясконцых з’яў, а значыць, і пісаць пра іх вечно не атрымаецца. Цікавасць да мінуўшчыны ў беларускай прозе існавала заўсёды. Каб у гэтым упэўніцца, варта перачытаць творы сучаснай гістарычнай прозы.

Пачнём з **Уладзіміра Арлова**. Асноўна яго твораў — дакумент, факт, падзея. Напрыклад, у кнізе «Асветніца з роду Усяслава: Ефрасіння Полацкая» падаюцца прамыя спасылкі на крыніцы. Твор адлюстроўвае не столькі маральна-псіхалагічны, рэлігійны ці побытавы бок жыцця Ефрасінні, колькі яе дзейнасць на карысць княства.

Аповесць «Час чумы» прысвечана рымскаму перыяду жыцця і творчасці Міколы Гусоўскага. Перад намі паўстае не проста па-мастацку апрацаваны тэкст, а сапраўдны літаратурны твор, дзе вялікая ўвага нададзена рэчам побытавым і духоўным. Цэнтральная тэма твора не чума і яе наступствы — аўтар робіць акцэнт на пачуццях галоўнага героя, які раптоўна страчвае сябра Эразма Віталіуса і вымушаны як мага хутчэй ратаваць каханую Франчэску.

«Дзень, калі ўпала страля» — гэта цэлы зборнік, які складаюць аповесці і апавяданні пра гістарычных асоб — Уладзіміра Полацкага, Казіміра Лышчынскага, удзельнікаў паўстання 1863—1864 гг., рэвалюцыянера-нарадавольца Ігната Грынявіцкага і іншых... У першую чаргу варта звярнуць увагу на твор, які даў назву кнізе. Дзеянне адбываецца ў XIII стагоддзі на Полацкай зямлі. Асноўны акцэнт зроблены на ўнутраных перажываннях князя: «Пугач зарагатаў зноў, і князь зачыніў акно на зашчапку, адразу адчуўшы на душы палётку. Не, ён не баяўся Альберта. Зараз ён хацеў засцерагчыся ад тых таемных сіл, што ўладарылі ў глухую начную часіну і могуць умяшчаць у любую чалавечую справу...» Асоба Ігната Грынявіцкага ўзнікае ў творы «Прысуд выканаў невядомы», у якім распавядаецца пра трагічны лёс рэвалюцыянера-нарадавольца, які выканаў смяротны прысуд Аляксандру II і сам быў смяротна паранены. У Арлоў дэталёва разбірае біяграфію Грынявіцкага, спасылкаючыся на іншых аўтараў і тэксты. Апавяданне «Пяць мужчын у леснічоўцы» прысвечана інсургентам. Чацвёрта рэвалюцыянераў і палонны знаходзяцца ў леснічоўцы, дзе абмяркоўваюць паўстанне, жыццё, каханне і нават здраду аднаго з іх. Аповесць «Сны імператара» адсылае да падзей 1812 года, якія мы бачым вачыма самога Напалеона. У творы колішні заваёўнік Еўропы вяртаецца да сваіх успамінаў, як ён з сорамам уцякае з тэрыторыі Беларусі, што на той час уваходзіла ў склад Расійскай імперыі.

Калі ў сваіх творах аўтар і дазваляе сабе фантазію, то вельмі сціпую і праўдападобную, набліжаную да рэальнасці. Большасць прадстаўленых герояў — гістарычныя асобы, але кожны з іх мае пэўны характар і лад жыцця, а разам з тым — і свой лёс, які пісьменнік не прыдумляе, а стварае выключна на падставе дакумента.

Творы **Леаніда Дайнекі** насычаны як сапраўднымі, так і выдуманымі персанажамі, гістарычнымі падзеямі дзяржаўнай значнасці. Пісьменнік ахапіў значны прамежак часу, пачынаючы з XIII стагоддзя, стварыўшы сапраўдны беларусацэнтрычны гістарычны свет.

У адным са сваіх першых раманаў — «Меч князя Вячкі» — аўтар распавядае пра барацьбу Полацкага княства

з Тэўтонскім ордэнам. Закранаецца важная тэма міжасабовых зносін і ўнутранага стану чалавека. Твор прасякнуты ідэяй з’яднання славянскіх народаў і іх суседзяў, а таксама развагамі самога князя. Востра стаіць тут і пытанне любові да Радзімы і да дзяцей. Узнаўляюцца ўклад жыцця, заняткі, звычаі, згадваюцца рэальныя падзеі, якія мелі месца ў далёкім мінулым, называюцца імёны гістарычных асоб.

Пра самага незвычайнага з князёў полацкіх — Усяслава Чарадзея распавядаецца ў рамана «След ваўкалака». Пісьменнік паказвае свайго героя ў драматычны, лёсавызначальны момант: разам з сынамі ён знаходзіцца ў палоне кіеўскіх князёў Яраславічаў, якія пасадзілі яго ў поруб, дзе ён ужо паспеў звыкнуцца з думкаю, што сканае ў няволі. Але ўсё змяняе прыход у Кіеў палавецкай арды хана Шарукана і няздольнасць мясцовай улады хутка вырашыць гэтае пытанне. Незадаволеныя людзі вызвалілі з поруба Усяслава і даверылі яму свой лёс, а ён, у сваю чаргу, узначаліўшы войска, змог адвесці палавецкую навалу. Ён выявіў сябе як мужны і смелы вай, які пры гэтым адмаўляе кроў, смерць і гвалт.

Пачатак дзеяння рамана «Назаві сына Канстанцінам» разгортваецца ў Фларэнцыі, «у гэтым бліскучым горадзе філосафаў, паэтаў, мастакоў, рыцараў і банкіраў». Галоўнага героя Марціна Жабыху-Жэмбу Леанід Дайнека вяртае ў 320 год і робіць яго сенатарам Палямонам, якога адпраўляе плыць у вусце Нёмана, каб заснаваць новую Італію — Ліцвінію.

Творчасць Леаніда Дайнекі спалучыла палітыку і людскі побыт, а таксама рэлігійныя матывы, якія аўтар выкарыстаў для стварэння праўдападобнай атмасферы.

Калі Уладзімір Караткевіч стварыў дух рамантычны, то за **Кастусём Тарасавым** замацаваны ўласна-гістарычны падыход. Аўтар засяродзіў увагу на перыядзе ранняга Сярэднявечча і пачатку станаўлення Вялікага Княства Літоўскага. Так, у рамана «Пагоня на Грунвальд» аўтар паказвае гісторыю шматрадна: тут літвіны і паліякі, крывякі і татары; вайсковае і сямейнае жыццё. Гэта найбольш вядомы ў Беларусі твор пра Грунвальдскую бітву, дзе паўстае гераічнае змаганне нашых продкаў з агрэсіяй Тэўтонскага ордэна. Тут мы сустрэнем князя Вітаўта і падступнага Свідрыгайлу, караля Ягайлу і правадыра тэўтонцаў фон Юнгінена. Але галоўныя ў рамана не сцэны змагання, а складаныя ўзаемаадносіны паміж людзьмі ў жорсткую эпоху.

Не менш знакаміта аповесць К. Тарасава — «Тры жыцці княгіні Рагнеды» — пра трагічны лёс маладой полацкай князёўны, якая, нягледзячы на ўсе павароты лёсу, змагла захаваць чалавечую годнасць і аднавіць Полацкае княства. Буйным планам узяты ўзаемаадносіны людзей і ў творы «Апошняя каханне князя Міндоўга».

Кастусю Тарасаву ўласціва спалучэнне фундаментальнага гістарызму і добрага мастацкага слова. У яго творах гісторыя і аўтар не на адлегласці — аўтар нібыта сам прысутнічае на месцах падзей, занатоўваючы ўсё, што адбываецца вакол.

Менавіта аповесць **Вольгі Іпатавай** «Прадслава» стала ў літаратуры XX ст. першым празаічным творам пра Еўфрасінню Полацкую. Гістарычная праўда ў гэтым творы ўдала пераплятаецца з мастацкім вымыслам. Пісьменніца абав’ядаецца на жыццёпіс святой, але шмат у творы і аўтарскай інтэрпрэтацыі, што робіць аповесць цікавай і займальнай. Аўтар малюе сваю гераіню ў першую чаргу звычайным, зямным чалавекам, жанчынай.

Раман «За морам Хвалынскім» паказвае нам Беларусь часоў самастойнасці

Мініяцюра Радзівілаўскага летанісу XV ст.

Полацкага княства. У цэнтры сюжэта — поўнае небяспекі падарожжа па ўсходніх краінах княскага дружынніка Аляксея, якім рухае жаданне знайсці і вярнуць сваю нявесту. Раман прасякнуты роздумамі пра агульнасць сусветных лёсаў, пра ўзаемадзеянні чалавека і зямлі, чалавека і космасу.

У аповесці «Апошнія ахвяры свяшчэннага дуба» Вольга Іпатава раскрывае адну з самых невядомых старонак гісторыі Вялікага Княства Літоўскага. Яна звяртаецца да вобразаў прыдворных князя Альгерда Кунца, Кругляца і Няжылы, якія пазней сталі трыма віленскімі пакутнікамі, а слава аб іх дайшла да нашых часоў. Хрысціянскія князёў вымушаны былі аддаць пакутнікаў у рукі жрацоў для пакарання страшнаю смерцю — павешання на свяшчэнным дубе. Пакутнікі сталі яго апошнімі ахвярамі, бо пасля іх смерці гэты дуб быў ссечаны, а на яго месцы пабудавалі храм Святой Тройцы.

Тры постаці пачынальнікаў і стваральнікаў Вялікага княства — Міндоўга, Гедыміна і Альгерда — паўстаюць на старонках раманаў «Залатая жрыца Ашвінаў», «Вяшчун Гедыміна» і «Альгердава дзіда».

Творчасці Вольгі Іпатавай уласціва пэўная часавая аднастайнасць: большасць твораў адлюстроўваюць перыяд з XI па XVI стагоддзе.

Раман **Анатолія Бутэвіча** «Каралева не здраджвала каралю, або Каралеўскае шлюбаванне ў Новагарадку» паказвае гісторыю шчаслівага і няшчаснага кахання адначасова: ад трох ранейшых шлюбаў польскі кароль Ягайла меў толькі дачок. І вось сямнаццацігадовая князёўна Соф’я нараджае яму адразу двух сыноў! Але раптам яе абвінавачваюць у здрадзе. Ягайла ў распачы: няўжо мара пра нашчадкаў так і застаецца марай? У рамана цесна пераплецены палітыка і каханне, інтрыгі і канфілікты. Перад намі паўстае вельмі багатая эмацыянальная палітра. Працяг гэтай гісторыі адлюстраваны ў дакументальнай кнізе «Паміж Княствам і Каронай», у якой аўтар на падставе дакументаў знаёміць чытача са шматлікімі цікавымі фактамі пра час ад запачаткавання Вялікага Княства Літоўскага і Крэўскай уніі 1385 года да Люблінскай 1569 года. Гістарычныя творы Анатолія Бутэвіча спалучаюць у сабе мастацкасць і дакументалізм.

Людмілу Рублеўскую часта называюць пераймальніцай традыцый Караткевіча, і не дарэмна. Пісьменніца камбінуе розныя жанры: дэтэктыў, гістарычны,

псіхалагічны, рыцарскі, дэкаданскі, гатычны раманы. У яе творах часта развіваецца адраджэнская тэма. Праз мастацкія сродкі ўздзімаюцца сацыяльныя і нацыянальныя пытанні.

«Авантуры Пранціша Вырвіча» складаюць пенталогію прыгод маладога шляхціча Пранціша Вырвіча і доктара Баўтрамея Лёдніка. У гэтых творах, часта не пазбаўленых містыкі, галоўную ролю адыгрываюць прыгоды, таямніцы, падарожжы, каханне, пачуцці і ўзаемаадносіны.

У творы «Дагератып» паўстаюць таямнічыя падзеі канца XIX стагоддзя. У раманах «Забіць нягодніка, альбо Гульня ў Альбарутэнію» і «Сутарэнні Ромула» падзеі прыходзяць на 20—30-я гады XX стагоддзя. Аўтарку хвалюе тэма рэпрэсій, яна імкнецца гэта перажыць разам з персанажамі, чытачом. Раман «Пантофля Мнемазіны» паказвае цэлую эпоху, таксама звязаную з рэпрэсіямі 1930-х гадоў.

Асноўны рухавік твораў Людмілы Рублеўскай — таямніца. Пісьменніца стварае гістарычны твор шляхам атмасфернага паглыблення.

Маладая пісьменніца **Ксенія Штальнюкова** ўпершыню заявіла пра сябе яшчэ ў 2012 годзе пасля выхаду ў свет кнігі «Адваротны бок люстра». Сучасная дзяўчынка Бася праз старое люстэрка трапляе ў XVI стагоддзе. Там яна знаёміцца са шляхціцамі Міхалам Саколічам, разам з якім даведваецца тайну люстра і апынаецца пры каралеўскім двары Жыгімонта II Аўгуста і Барбары Радзівіл, у самым цэнтры інтрыг і змоў.

Цікавы таксама твор «Губернскі дэтэктыў», над якім маладая пісьменніца працавала пад куратарствам вышэйзгаданай Л. Рублеўскай.

У бібліяграфіі **Стэфана Корфа** кніга «Палескі дыярыш дывізіі Серакоўскага» першая і пакуль адзіная. Аўтар распавядае пра маладога шляхціча Яна Ліпініча, што служыць у 1-м палку ўланнаў надворных. Галоўны герой ідзе на вайну як на свята, ён імкнецца хутчэй трапіць у бойку, секчы ворагаў у гонар Радзімы, перамагчы ці пакласці галаву. Але хутка разумее, што даведзецца змагацца не толькі супраць людзей: на шляху яму сустрэнуцца розныя здані і пачвары, лясныя боствы і яшчэ вялікая колькасць міфічных істот. Твор мае вельмі рэдкую для сённяшняй літаратуры жанравую форму — дыярыш у шасцідзесяці трох днях. Пісьменнік цалкам рэалізуе свае веды па гісторыі і вайскавай справе, пры гэтым пакідаючы месца гумару і містыцы. Асобна трэба адзначыць аўтарскую дэталізацыю, бо, нягледзячы на містыку, яна ўспрымаецца лёгка і ненавязліва.

Уладзімір Садоўскі заявіў пра сябе ў дэбютным зборніку «1813», у які ўвайшлі навела і пяць апавяданняў. Наватарства маладога пісьменніка сягнула далей за выкарыстанне незвычайнага жанру ці персанажа. З яго лёгкай рукі ў беларускай літаратуры з’явіўся першы зомбі-хорар, да таго ж на гістарычнай аснове. Па сюжэце, у зомбі ператварыліся адыходзячыя французскія войскі. І значная іх частка апынулася недалёка ад Маладзечна, каля замка дзядзькі Міхала Клеафаса Агінскага. Адметна, што знакаміты кампазітар якраз і з’яўляецца галоўным героем твора.

Такім чынам, сучасная гістарычная проза відавочна знаходзіцца ў стане росквіту. Пры тым, што тэматычная дзялянка актыўна апрацоўваецца, яе прастора не робіцца меншай, бо з цягам часу гістарычныя веды ўзбагачаюцца, адкрываюцца новыя падрабязнасці ўжо вядомых падзей, узнікаюць абсалютна новыя, дагэтуль не раскрытыя факты мінуўшчыны.

Кацярына ТАРАСАВА

Тэатральныя ўражанні

І ўсё ж такі заўтра ёсць

Спектакль «А калі заўтра няма...»
(Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі)

Да пятніцы 13 я ніколі не была ў тэатры. І вось сяджу ў сінім утульным крэсле ў 5-м радзе і мару пра тое, каб тэатр захапіў мяне так, як і гераіні маіх любімых кніг.

Трэці званок. Дзяўчына ў 5-м радзе адключае тэлефон і з цікавасцю ўглядаецца ў простыя дэкарацыі. Мужчына гадоў сарака з мятлой выходзіць на сцэну і аб'яўляе: «Дзень першы...» Дзяўчына ў 5-м радзе здзіўляецца. Яна ніколі не думала, што гераі могуць агучваць словы аўтара. Пантофлі звальваюцца аднекуль зверху проста на дворніка Васіля, а перад глядачом з'яўляецца яшчэ адзін персанаж — сямнаццацігадовы Антон, які хацеў скочыць з балкона.

Васіль і Антон сварацца, зала адказвае смехам. Першая слязінка пакацілася па шчаце дзяўчыны ў 5-м радзе. Яна смяецца скрозь слёзы і плача скрозь смех. Антона не разумеюць бацькі, яны з'ехалі за мяжу і пакінулі падлетка-сына з паралізаваным дзедам, да таго ж хлопца не заўважае дзяўчынка, якая яму падабаецца. Звычайныя падлеткавыя праблемы. Хлапчук, які сядзіць поруч з глядачкай з 5-га рада, усё мацней сціскае падлакотнікі крэсла. Васіль вырастоўвае Антона — ад душэўнай пустэчы, але заўчасна гіне сам.

...Я не веру, што спектакль (кніга, фільм) здольны перавярнуць свядомасць, некажмяніць чалавека. Але цяпер ведаю, што пад уплывам прыгожага чалавек можа захацець змяніцца сам.

Ксенія ЗАРЭЦКАЯ

«Гульня на катурнах...» Гэта я пра гульню акцёраў у гэтым спектаклі. Калі б я быў Станіслаўскім, то, не задумваючыся б, сказаў: «Веру». Смех і слёзы глядачоў былі вельмі шчырымі. Артысты выходзілі на поклон 5 разоў!

Для сябе я вынес важны ўрок: нельга марнаваць час на глупства, шкадаваць сябе і жыць у бясконцым смутку. Так, усе мы, здараецца, апускаем рукі і страчваем сэнс жыцця. Але трэба рухацца наперад, глядзець проста ў вочы сваім страхам, атрымліваць асалоду ад жыцця, нават калі яно да нас ставіцца несправядліва. Свет не заўсёды справядлівы, але побач з намі шмат добрых людзей, родных, сяброў, незнаёмцаў, якія могуць дапамагчы. Трэба заўсёды працягваць «жыць гэтае жыццё», і заўтра — будзе!

Іван ЗАЛАТАРОЎ

Для шчасця патрэбна няшмат

Спектакль «Час сэканд хэнд» (Мінскі абласны драмтэатр, г. Маладзечна)

Мяне ўразіла, што многія гераі спектакля зусім не скардзіліся на нешчаслівае жыццё. Яны разумеюць, што часы былі не лепшыя. Жылі проста, шмат чаго не хапала, але людзі цанілі тое, што мелі. Дзелячыся сваімі ўспамінамі, гераі жывуць ужо ў наш час. Атрымліваецца, што ў спектаклі параўноўваюцца два пакаленні. Некаторыя гераі асуджаюць сучаснага чалавека, ад якога толькі і можна пачуць словы: «Хачу! Хачу! Хачу!». Чым больш атрымліваеш, тым больш пачынаеш прасіць. Але ці правільна гэта? Спектакль прымусіў паглыбіцца ў роздум: ці шмат чалавеку патрэбна для шчасця? І мой адказ: няшмат. Бо нават у самых цяжкіх выпрабаваннях людзі заставаліся людзьмі — з надзеяй на лепшае і гатовыя тварыць. Іх вырастоўвала любоў.

Асабліва мне запомнілася сцэна, калі акцёры пачалі спускацца ў глядзельную залу, прамаўляючы адзінае слова: «Мама». Калі шчыра, я ўжо не помню пра што была тая гісторыя. У маёй памяці засталіся толькі слёзы і вобраз маёй мамы перад вачыма. Мая ж мама таксама жыла ў той час. Я памятаю яе расповед пра тое, што з усяго адзення ў яе былі толькі школьная форма і спартыўны касцюм.

Не заўсёды разумееш, што ў цябе ёсць усё. Спектакль навучыў мяне цаніць жыццё.

Дар'я БАЛЬШАКОВА

Мы слухаем успаміны людзей на працягу усяго спектакля. Хтосьці гаворыць ціха, расцягвае словы і з тугою глядзіць удалячынь. Хтосьці крычыць, быццам

заўзята спрачаецца, бо не меў магчымасці сказаць пра гэта раней. Хтосьці шэпча з болем, зрэдку кідаючы погляд на глядачоў, а іншы скандзіруе з неверагодным энтузіязмам. Быццам усе гэтыя гераі спрабуюць зрабіць, каб кожны з нас, глядачоў, пачуў іх і зразумеў. Паміж трагічнымі і ашаламляльнымі гісторыямі — цёплыя, утульныя аповеды. А яшчэ — песні. Музыка можа прымусіць нас адчуць многае. Савецкія песні, якія ўсхвалявана выконвалі акцёры, песні, у якіх тыя часе выглядалі як нешта цудоўнае, падабаліся мне і прымусалі таксама бачыць у іх прыгожае. Яны натхнялі на подзвігі дзеля краіны, у якой я нават не жыла. Магчыма, гэта быў эфект ад акцёрскай гульні, а, магчыма, тэксты савецкіх паэтаў такія таленавітыя.

Настасся МІХЛЮК

У спектакля дзве мэтавыя аўдыторыі: старэйшае пакаленне і моладзь. Я мала цікавілася раней савецкім часам, але праз спектакль даведалася пра многае. А вось бабулі і дзядулі, якія сядзелі побач з намі, плакалі.

Спачатку я была здзіўлена тым, што на сцэне выкарыстоўвалі мінімум дэкарацый і рэквізіту, а акцёры былі апрануты ў штодзённае. Потым зразумела: глядачы не павінны зацыклівацца на знешнім. Яшчэ спадабалася гульня са святлом: твары акцёраў высвечваліся асобна — так можна было заўважыць усе эмоцыі.

Гульня акцёраў выклікала давер. Асабліва запомніўся Дзяніс Шаўчэнка. Ён прамаўляў свой маналог так упэўнена і эмацыянальна, што мне здавалася: я поўнасьцю з ім згодна.

Ірына БАДЗІЛОЎСКАЯ

У СССР я не жыла. Але і ў мяне ёсць свае ўспаміны. З фільмаў, кніг, аповедаў родных. Пра чырвоныя галышткі, сяброўства паміж суседзямі, самы смачны пламбір і дзіцячыя гульні ў двары, а не ў тэлефоне. Мне не расказвалі пра дрэннае: «Так, чэргі па каўбасу былі доўгія...»

Я плакала, калі актрыса прамаўляла маналог дзяўчыны, якая нарадзілася ў Абхазіі і перажыла вайну. Яна так перадала эмоцыі гераіні, што валасы сталі дыбам. Мне пра такое не расказвалі — ні да пламбіру, ні пасля.

Спектакль цалкам складаецца з экспрэсіі і болю. А фотаздымкі з савецкага жыцця на заднім плане дадаюць гісторыям дакументальнасці. Гэтыя людзі не хочуць, каб іх радзіму называлі «саўком». Многія хочуць памятаць толькі добрае. Мы з вамі — толькі слухачы. І я не буду прырэчыць свайму дзядулю, калі ён чарговы раз пачне гаварыць пра сваё ранейшае жыццё. Я буду слухаць яго і марыць пра савецкі пламбір, утульныя канцэрты-кватэрнікі і пра свет, у якім грошы важкі так няшмат.

Ксенія ЗАРЭЦКАЯ

Пра каханне без слоў

Спектакль «Бетон» (Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі)

Футурыстычны спектакль «Бетон» па матывах антычнага міфа зусім не пра легкадумнага Арфея і няшчасную Эўрыдыку. Гэта пастаноўка пра нас, што загразілі ў холадзе і адзіноце сучаснасці, пра нас, абмежаваных абставінамі і ўмоўнасцямі, пра нас, закаваных у бетон цывілізацыі.

Рэжысёр Яўген Карняг вызначае жанр спектакля як візуальная паэзія. На працягу ўсяго дзеяння глядач бачыць бесперапынны, здаецца, стахастычны рух людскіх целаў, але не, кожны жэст вымераны і даведзены да аўтаматызму. Асаблівае ўздзеянне на глядача аказвае музыка. Кампазітар Мікіта Залатар стварыў напружаную музычную дарожку, якая пульсуе, цісне і здольна балюча закрануць душэўныя струны.

Глядачам не паказваюць шчаслівай сустрэчы закаханых. І гэта вельмі сімвалічна для нас, людзей XXI стагоддзя. Мы маем практычна ўсё, што можна пажадаць, аднак як мала сярод нас тых, хто можа назваць сябе шчаслівым. Некаторыя з нас, паддаўшыся жарсцям, падобна Арфею, страцілі тое, дзеля чаго варта жыць.

«Бетон» — спектакль на мяжы нервовага зрыву. Гэта крык-заклік да разбурэння бетоннай сцяны, што нас раздзяляе.

Вера ВАСІЛЕЎСКАЯ

«Бетон» — мой першы «нямы» спектакль. Мае ўражанні «падзяліліся» на два лагера. Глядзельная зала тэатра беларускай драматургіі здзівіла атмасферай. Гэтае пачуццё мне дакладна спадабалася. А вось у другім «лагеры» — розныя схаваныя сэнсы і сімвалы. Часам спектакль успрымаць было цяжка, таму што баяўся выпусціць з пад увагі нейкі важны момант, не зразумець рух акцёра ці «не пачуць» рэжысёра, што

першакурснікаў журфака — 2020

цалкам зразумела: словы ж адсутнічалі! Але адно магу сказаць дакладна: ад дзеяння на сцэне адарвацца не мог.

У спектаклі шмат дэталёў, да якіх трэба ставіцца з выключнай уважлівасцю: «бягучы» радок, вада, што цячэ... Не ведаў раней, што музыка, карцінка могуць так уплываць на гледачоў, але ў сцэнографа Таццяны Нерсісян і кампазітара Мікіты Залатара гэта атрымалася. Магчыма, мне не ўдалося да канца разгадаць усе задумкі аўтараў спектакля, але я змог адчуць горыч безвыходнасці, магутнасць кахання, страх адзіночаты, цвёрдасць вернасці і, на жаль, тое, да якой галечы дайшлі гэтыя пачуцці ў сучасным свеце.

А яшчэ я зараз дакладна ведаю, што часам словы могуць быць лішнія, калі пачуцці глыбокія і шчырыя.

Цімафей ІВАНЧЫКАЎ

Уменне акцёраў так валодаць сваім цэлам уразіла мяне... Юнакі з шарамі танчылі з трапяткой акуратнасцю. Быццам у іх руках было жыццё. Іх асабістае жыццё.

Спектакль увогуле быў незвычайны. Танчылі дзяўчаты ў рознакаляровых сукенках, мужчыны ў зялёным. Жанчына ў чырвоным пастаянна прасіла Арфея ці то зашпіліць, ці то зняць з яе сукенку. Як для мяне, не ўсё было разумна і не заўсёды прыгожа.

Акцёры выварочвалі голую праўду свайго цела. Гэта была сумесь пластыкі, эстэтыкі, абсурднасці, небыцця. Сумесь, якая зачароўвала і ашаламляла адначасова.

На працягу спектакля я адчувала і страх, і хваляванне. Напрыклад, калі Арфей увайшоў у царства Аіда. Чыстая квінтэсэнцыя кахання была паказана на сцэне. Арфей з нецярплівасцю чакаў, калі ўбачыць сваю Эўрыдыку ў дзённым святле. А мы, гледачы, са страхам чакалі, калі ён абярнецца, калі канчаткова страціць яе жывую.

У гэты самы час уверсе пад столлю бег камп'ютарны радок. На ім — аб'явы з сучаснага сайта знаёмстваў. Вульгарныя, цынічныя, спажывецкія.

Настасся МІХЛЮК

Белае на чырвоным

Спектакль «Сіндром Медэі» (Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі)

Пагражальная песня напачатку, хор, які трымае цябе ў напружанні, дзеці, што ў выглядзе белых скульптурак падаюць з вышыні, чырвоныя палаючыя кветкі, рукі, што набіраюць чарговае SMS у тэлефоне — гэтыя знаходкі рэжысёра расставляюць у п'есе патрэбныя акцэнтны. З работай Кацярыны Аверкавай я пазнаёмілася яшчэ калі глядзела «Дзядзечкаў сон» у Магілёўскім драмтэатры. І зараз знайшла тое, што аб'ядноўвае спектаклі па Дастаеўскім і Ёўрыпідэ — адчай і безвыходнасць, з якімі прапісаны абедзве гісторыі.

Прыма РТБД Людміла Сідаркевіч прымусіла мяне суперажываць гераіні, якую, здаецца, шкадаваць нельга. І быццам бы яна, Марына-Медэя, — галоўны злачынца, а ўсе, хто навокал, на самай справе крывадушнікі, якія цікуюць здалёк і нясуць толькі разбурэнне.

З тэатра выйшла з цяжарам на сэрцы: сямейныя праблемы даводзіцца перажываць кожнаму, але заўважаем мы пакуты іншых людзей, калі становіцца занадта позна. Затое ўмеем асуджаць.

Валерыя ГАЎРУКОВІЧ

Фестывальны адрыў

Спектакль «Адысея» (Тэатр «Талія», г. Гамбург)

Іду на спектакль са знаёмай і адназначнаю назваю. А бачу — не, не класіку — сінопіс Анту Рамера Нуньеса, яго ўнікальны антунім. Чыстая імправізацыя двух акцёраў на неіснуючай мове, якой валодаюць ва ўсім белым свеце толькі гэтыя двое. Томас Ніхаус і Паўль Шрэдар сыгралі зводных братоў Тэлемаха і Тэлегона, чым бацькам аказаўся супергерой антычнага свету Адысей. Браты ўпершыню сустракаюцца ў капліцы, дзе ў чаканні звестак пра бацьку расказваюць адзін аднаму сваю і бацькаву гісторыю.

Гэта быў спектакль не з тых, калі на тваё плячо нечакана падае галава суседа, які заснуў. Шмат хто з маіх аднакурснікаў быў збянтэжаны: што гэта было? Так, не пакідала адчуванне, што акцёры «пайшлі ў адрыў», забыўшыся пра гледачоў. Сур'ёзная гаворка праз хвіліну змянялася гамерычным рогатам, потым — скокамі і іграй на музычных інструментах (як сапраўдных, так і ўяўных). А яшчэ — спецэфекты,

фокусы, гульня свету і ценяў. І шакіраваць нас не забыліся, калі акцёры з працуючымі бензапіламі пайшлі ў глядзельную залу.

І ўсё ж такі: што б акцёры ні рабілі, ад іх цяжка было адарваць погляд. Мабыць, і такая версія класічнай «Адысеі» мае права на жыццё?

Маргарыта ВІЦЕБСКАЯ

Спектакль нямецкага тэатра стаўся прычынай пажару ў маёй галаве.

Акцёры ігралі па-сапраўднаму: яны не баяліся выглядаць смешна, дзіўна, непрыгожа, недарэчна і нават брыдка. Яны не шкадавалі рэквізіту: магутным струменем лілося «віно», дзіўная гліняная сумесь пэчкала твары і адзенне, бензапілы выкарыстоўваліся па прамым прызначэнні — трушчылі ўсё навокал. Раз-пораз сцэну залівалі рознакаляровае святло і клубы дыму. Гукавое суправаджэнне садзейнічала таму, што ў душы пасяляліся то незразумелы страх, то шчырая веселасць. Я насамрэч нібы была на сцэне побач з Тэлемахам і Тэлегонам.

Ангеліна ГАНЧАРОВА

Не магу сказаць, што я ва ўсім разабралася. Не магу сказаць, што ўсё спадабалася і падалося правільным. Не. Усё пачалося з непаразумення — гэтым і скончылася.

Больш за гадзіну галоўныя героі размаўлялі адзін з адным на незразумелай мове: жартавалі, сварыліся, спявалі, смяяліся, вар'яцелі. Зразумець сутнасць гаворкі да канца не ўдавалася, але я знайшла ў ёй тое, што павінна было прысутнічаць у размовах двух братоў, якія ніколі не бачыліся: баязлівасць, радасць, цікаўнасць, абурэнне, нязгода, аднадушша. Рухі і інтанацыі акцёраў з ювелірнай дакладнасцю перадавалі перамены ў настроі герояў і не хавалі ніякіх дэталёў.

Фінал спрэчны, як і сама пастаноўка, але я дакладна хацела б убачыць яшчэ адзін са спектакляў Анту Рамера Нуньеса.

Валерыя ГАЎРУКОВІЧ

Птушкі ў сетцы

Спектакль «Птушкі» (Рэспубліканскі тэатр лялек)

Спектакль «Птушкі» разбіў ушчэнт маё найўнае ўяўленне пра лялечны тэатр. Гэта самае яскравае і неардынарнае прадстаўленне, што мне давялося ўбачыць. Я нават крыху засмуцілася, калі яно скончылася. Шок, смех, сорам, цікавасць, захапленне, непаразуменне, асалода — вось кароткі спіс пачуццяў, якія віравалі ў маёй душы, калі я выходзіла з тэатра.

Акцёрам удалося стаць адзіным цэлым з лялькамі. Захапіла іх майстэрства іграць голасам, надаючы рэплікам патрэбны тэмбр: з кожнага слова цара Удода хацелася смяяцца. Ад іншых птушак — хавацца, каб толькі не разлаваць іх. Здзівіла, як хутка акцёры змянялі ролі. Дзякуючы прафесіяналізму ўсяго сямі артыстаў — А. Казакова, В. Зяленскага, У. Грамовіча, Д. Рачкоўскага, Д. Чуйкова, І. Сотнікава і Ц. Муратава — мы ўбачылі вялікае мноства птушак, а яшчэ грэчаскіх багоў і людзей. Захапіла і вынаходніцтва мастака. З асаблівай цікавасцю я назірала, як два афініяніны, ствараючы горад птушак, дарылі ўсім жадаючым крылы: яны ўтыкалі рознакаляровае пер'е ў мяшэчкі з лялечнымі галавамі і адпраўлялі іх у палёт — за кулісу.

Ёсць мастацтва, якое гладзіць па валасах. Гэты ж спектакль — якраз наадварот. Я лічу гэта карысным.

Ангеліна ГАНЧАРОВА

Галоўныя героі гэтай антычнай п'есы, пастаўленай на сучаснай сцэне, больш падобныя не на мужных афінскіх мужчын, якіх мы ўяўляем як антычныя статуі, а на «нашанскіх» мужыкоў, якія любяць пасля працы пасядзець за келіхам піва і паскардзіцца на дрэннае начальства: «Вось я б на іх месцы!..» У спектаклі «Птушкі» яны на гэтым месцы і аказаліся.

Двое мужчын са шматзначнымі імёнамі Мазгакрутаў і Легкавераў, якія збеглі з Афін, спыніліся ва ўладаннях цара Удода і прапанавалі пабудаваць горад паміж небам і зямлёй, дзе правіць будучы птушкі, а ўсе жыхары стануць свабоднымі і шчаслівымі. Горад абнесены высокай металічнай сеткаю. Людзям, якія вырашылі жыць у Нефалакокіі, выдалі пер'е. Усіх, хто не згодны з уладай, праганяюць, як і багоў (яны ўвогуле — хто без рук, а хто і без галавы).

Спектакль смешны, напоўнены жартамі, аксюмаронамі і дзівацтвамі. А яшчэ жалівы. Мазгакрутаў проста на сцэне патрашыць курыную тушку (няма чаго птушкам бунтаваць!). І ці гэта правільна, калі чалавек птушыныя яйкі выседжае, а ўладар птушак смажыць яечню? І праз дзве з паловай тысячы гадоў страшна...

Ксенія ЗАРЭЦКАЯ

Матэрыялы падрыхтавала Таццяна ПРАНОВІЧ
Фота з сайтаў rtbd.by і teart.by

З любоўю і адказнасцю да малой радзімы

Прайшлі 2018-ы і 2019-ы, аб'яўленыя гадамі малой радзімы. 2020-ы — завяршальны з гэтай пляды. Пабачыла свет многа выданняў, прысвечаных малой радзіме, адбыліся конкурсы на найлепшае прызнанне ў любові да роднага краю, складзена безліч песень, тысячы айчынных і замежных турыстаў здзейснілі азнаямляльныя паездкі па адметных мясцінах Беларусі, гарадках і вёсках, што ўзгадалі знакамітых дзеячаў навукі і культуры. А што значыць любіць сваю малую радзіму? Не толькі ведаць яе, ганарыцца ёй, але і дбаць пра захаванне гістарычнай спадчыны, упэўнены Уладзімір Цялежнікаў, уладжэнец Полацка. Будучы дэпутатам 12-га склікання, актыўна займаўся аднаўленнем гістарычнай спадчыны роднага горада. Не гісторык па адукацыі, ён стаў ім па патрабаванні душы, па поклічы сэрца. З яго дапамогай у Полацку аднавілі званарню Спаскага манастыра і часткова яго правы корпус, а таксама царкву ў складзе корпуса. Акрамя таго, Уладзімір Цялежнікаў — арганізатар і натхняльнік многіх культурных праектаў. Пра тое, чаго не хапае самаму старадаўняму айчыннаму гораду, каб адпавядаць свайму гістарычнаму статусу, з Уладзімірам Цялежнікавым пагутарыў карэспандэнт «ЛіМа»:

— Уладзімір Іванавіч, што для вас паняцце малой радзімы?

— Для мяне малая і вялікая радзімы супадаюць. Па маці маю полацкія карані з глыбіні вякоў. Калі быў хлапчуком, на свае вочы бачыў, як знішчаліся шматлікія культурныя помнікі (мне было 10 гадоў, калі ўзгарвалі Мікалаеўскі сабор, самы магутны каталіцкі цэнтр на Беларусі, які закладзены як сабор Святога Стэфана). У тым узросце мы з аднагодкамі капаліся, дзе маглі, збіралі манеты. Так, аднаго з нас ледзь не засыпала ў лёхах пад Наваўленскай царквой — ледзь за ногі выцягнулі. Мы ўсе жылі Полацкам.

Старэйшае пакаленне, нягледзячы на тое, што гісторыі ў той час не надавалася асаблівай увагі, добра ведала мінулае Полацка. Многія сучасныя даследчыкі-практыкі і блізка не маюць тых ведаў...

— Чым, на вашу думку, адметны Полацк, акрамя агульнавядомых фактаў?

— У гэтага горада асаблівае аўра. Калі людзі прыязджаюць у Полацк, іх апаноўвае магутны патрыятызм. Прыкладаў таму шмат. Духовнае аблічча горада фарміравалася больш як тысячагоддзе... Які горад можа пахваліцца тым, што меў 11 каменных храмаў XI—XIII стагоддзя, 16 манастыроў XI—XVIII стагоддзяў, з якіх 9 — не праваслаўныя і прадстаўлялі амаль усе рэлігійныя плыні? Да сярэдзіны XIX стагоддзя Полацк знаходзіўся ў цэнтры ўсіх палітычных працэсаў. Нават ліквідацыя уніі там адбывалася — і невыпадкова, бо горад быў магутным міжканфесійным і культурным

Здымак з асабістага архіва Уладзіміра Цялежнікава.

Фантан на цэнтральнай плошчы ў Полацку.

цэнтрам. Без згоды мясцовых і ваяводу тут нельга было прызначыць! Полацк меў выключнае значэнне! Иван Грозны, калі ўзяў горад, адлюстравуў гэта на сваім гербе! А па колькасці вядомых прадстаўнікоў культуры XII—XIII стст. з Полацкам не можа сапернічаць ніводзін горад! Але сёння пра гэта мала хто ведае...

— Магчыма, таму, што гэтыя моманты не знайшлі адпаведнага адлюстравання ў гістарычна-архітэктурным абліччы горада?

— Калі забудоввалі горад, не ўлічылі яго гісторыю як магчымасць стварыць адзіны гістарычна-архітэктурны ансамбль: у 1970—1980-я гады дзякуючы кіраўніку гісторыка-культурнага запаведніка Таццяне Рудавай быў закладзены гістарычны канцэпт. Яна змагла пераканаць кіраўніцтва ў тым, што трэба напоўніць Сафію, стварыць музей кнігадрукавання. Яна здолела ўвязаць усё ў агульны цыкл, і ўсё з тых часоў і трымаецца на гэтым патэнцыяле. Але ж трэба развівацца далей! Як прыклад — у краязнаўчым музеі — каля 80 тысяч артэфактаў. А зойдзеш туды — спачатку невялікая экспазіцыя па старажытным горадзе, а потым — адразу 1812 год. І вялізныя плошчы пад савецкі перыяд! А куды зніклі 5 стагоддзяў сярэднявечча? Госці горада кажуць: «Акуратна, чыста, фасады пафарбаваныя, а глядзець няма на што!» Заходзіш у царкоўную лаўку: можа, Полацкая Адзігітрыя ёсць (самы старажытны абраз Божай Маці, цяпер страчаны. — **Заўв. рэд.**)? Няма! Хаця вядома, што копія знаходзіцца ў музеі Санкт-Пецярбурга (даказана, што яна зроблена менавіта з Полацкай Адзігітрыі).

Прападаюць фрэскі Ефрасіннеўскай царквы, з вялікімі цяжкасцямі адноўленыя: з'явіўся грыбок...

— З чым звязаны такі застой?

— Праблема ў тым, што няма адзінага бачання таго, што мы хочам паказаць. А калі хтосьці праяўляе ініцыятыву, часта асобны культурны аб'ект атрымліваецца вырваным з агульнай карціны, гістарычнага кантэксту. Ці на карысць гэта гораду, калі праекты помнікаў і культурныя праграмы не звязваюцца ў адзінае цэлае, не ствараюць агульнай экспазіцыі? Напрыклад, помнік самаму знаменаму князю полацкаму Усяславу Чарадзею. Дзе ён знаходзіцца? Не ў цэнтры. А пачынаецца плошча з помніка вайне 1812 года, побач — помнік вызваліцелям горада ў Вялікай Айчыннай вайне. Але ж горад найбольш цікавы сваім самым старажытным перыядам! Тое ж — і з плошчай Францыска Скарыны. У яе цэнтры — фантан. Не помнік. А як жа ідэалагічны складнік, пра які трэба помніць заўжды?

— Але ж была зацверджана праграма па

развіцці горада на 2008—2012 гады, працягнутая да 2015 года!

— Цэнтр горада ратуе адноўленая частка езуіцкай акадэміі, дзе размясцілі тое, што і было там стагоддзі таму, — полацкі ўніверсітэт, першы на тэрыторыі Беларусі.

Не так даўно з'явіўся праект зрабіць на тэрыторыі Верхняга замка каля Сафіі кацэдкае вучылішча. Спачатку гараджане ўспрынялі гэта з энтузіязмам, бо замчышча шмат гадоў прастаяла разбураным. Але праект і звесткі аб тым, што канкрэтна хочучь там зрабіць, нікому не паказвалі. І тут высвятляецца, што плануецца разгарнуць цэлы ваенны гарадок закрытага тыпу з поўнай інфраструктурай (інтэрнат, вучэбны корпус, харчаблок, пляц, спартыўны гарадок) — і гэта зойме палову замчышча, цалкам адсякаючы Сафію... У адноўленым выглядзе вучылішча зойме больш чым палову плошчы Верхняга замка, цалкам блакіруючы гісторыка-культурнае развіццё гэтага сакральнага для нацыянальнай гісторыі і культуры месца. Ці добрая гэта ідэя?.. Абмеркаванні такой прапановы выклікалі абуральную рэакцыю ў інтэрнэце...

— А што, на вашу думку, было б правільным?

— Патрэбна прафесійнае шырокае абмеркаванне праблемы Верхняга замка на агульнадзяржаўным узроўні. Наспеў час сур'ёзна ставіцца да сваёй гістарычнай памяці, неабходна паважаць яе і выкарыстоўваць у ідэалагічных мэтах. Не паўтараць памылкі, калісьці ўжо зробленыя!

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

Знаходка — добры знак Ці захаваемца сакральны помнік даўніны?

Напрыканцы мінулага года каля старажытнай капліцы святога Яна Хрысціцеля, што ў Сморгонскім раёне пры дарозе з Вішнева на Свір, адшукалі старадаўні каваны крыж памерам 135 на 95 сантыметраў. Некалі ён мацаваўся да шарападобнай драўлянай макаўкі культывага збудавання, якое, паводле даследчыкаў, налічвае 250 гадоў. Па тым, як добра захавалася рытэт, можна меркаваць, што гэты сімвал ахвярнай Божай любові быў беражліва закапаны.

Добрым знакам лічыць знаходку крыжа Антоній Казлоўскі, пробашч Вішнеўскай парафіі святога Юды Тадэвуша, на тэрыторыі якой і стаіць каплічка ў атуленні ялін і кустоўя вярбы. Ды на жаль, разбураюць яе сёння вятры і залевы, маразы і летняя спека...

Некалі стромкая, маляўніча-шыкоўная, збудаваная з чырвонай цэглы ў познебарочным стылі з элементамі ракако, каплічка святога Яна мае цяпер варты жалю выгляд. Некалькі гадоў таму яна наогул патанала ў лясным зарасніку. Тагачасны святар Ксёндз Віктар Субуль са сваімі памочнікамі расчысціў прыкаплічную тэрыторыю. Яго справу прадоўжыў бізнесмен з Бранска Аляксандр Дзівоніс, стараннямі якога быў створаны праект рэстаўрацыі, устаноўлены інфармацыйныя шчыты, праведзена кансервацыя аб'екта. Але далей справа не пайшла...

Пакуль не ўдалося вызначыць дакладны час пабудовы капліцы. Вядома толькі, што падобныя па стылі мініяцюрныя

Фота з сайта Catholic.by.

сакральныя аб'екты паўсталі ў нашым рэгіёне прыкладна ў адзін перыяд — напрыканцы XVIII — напачатку XIX стагоддзяў каля палаца-паркавых комплексаў Понгараў у Дабраўлянах, Агінскіх у Гануце-Ручыцы і каля Вішнева. Сморгонскія краязнаўцы Уладзімір Прыхач і Алег Мізула мяркуюць, што ўсе яны будаваліся па праекце аднаго архітэктара — прафесара архітэктуры, матэматыкі і астраноміі Віленскага ўніверсітэта Тадэвуша Жаброўскага.

Звесткі пра дабраўлянскую каплічку ўтрымліваюцца ў працы вядомага даследчыка старадаўніх сядзіб Рамана Афтаназі, дзе ён сцвярджае, што мясцовыя

ўладальнікі «паклапаціліся пра тое, каб за паркам паўстала тыповая белая, мураваная каплічка на фоне цёмна-зялёнага лесу, характэрная для віленскага пейзажу». Дасканалыя прапорцыі, завершаная шлемападобным купалам цэнтральная вежа надавалі гэтым помнікам паветраную лёгкасць і архітэктурна-мастацкую выразнасць. Вежа мела драўляную скульптуру Божай Маці на гранёным пастаменце.

Калі ж наогул пачалі з'яўляцца мураваныя прыдарожныя капліцы ў нашым рэгіёне, дакладна вызначыць немагчыма, бо народная культура мінулага, у тым ліку гісторыя будаўніцтва мініяцюрных сакральных аб'ектаў, засталася па-за ўвагай пісьмовых крыніц. Многія з іх зніклі пад навалай ліхалеццяў і войнаў. Тыя, што засталіся, вартыя быць захаванымі. Так лічаць мясцовыя жыхары, многія з якіх унеслі грошы на аднаўленне.

Але пакуль капліца стаіць шчыльна атуленая з усіх бакоў рыштаваннямі, якія могуць і не ўратаваць яе ад абвалу. Хтосьці пакінуў тут дзве іконы: Маці Божай Вострабрамскай і Дзевы Марыі з Езусам. Ці абароняць яны святыню ад разбурэння?

Ала СТРАШЫНСКАЯ

Батлейка як брэнд

Дзеся захавання самабытнага батлеечнага мастацтва ў Індурскім цэнтры культуры Гродзенскага раёна на культурна-інфармацыйнага цэнтра ладзілі семінар-паказ «Школа батлейкі». У планах — стварыць тэатральна-батлеечны калектыў у Музеі лялькі ў аграгарадку Індур.

У межах «Школы батлейкі» прайшла займальная інтэрактыўная лекцыя пра сакрэты ляльчанай справы. Жадаючыя змаглі паспрабаваць сябе ў ролі батлеечнікаў. Падчас паказу беларускай народнай казкі «Адай тое, што дома не пакінуў» быў паказаны майстар-клас па стварэнні батлеечнага тэатра.

Крысціна Лойка, кіраўнік гуртка-тэатра «Батлейка» Путрышкоўскага цэнтра культуры, распавяла пра гісторыю адраджэння народнага тэатра батлейкі, пра сакрэты вырабу і распісвання карабаў. Тут плануецца правесці серыю заняткаў па выразанні драўляных нарыхтовак для лялек, майстар-класы па распісванні лялек, стварэнні адзення для іх і інш. Падчас семінара нарадзілася ідэя падрыхтаваць брашуру, прысвечаную гісторыі адраджэння батлейкі, і свайго роду практычнае кіраўніцтва па стварэнні мабільнага хатняга тэатра.

Унікальны батлеечны тэатр у Музеі лялькі стане адным з турыстычных прадуктаў, які дазволіць адкрыць новыя магчымасці для развіцця аграэкатурызму і падтрымкі тэатра «Батлейка». Тым самым гэтая дзейнасць будзе спрыяць захаванню і падтрымцы самабытнай культуры.

Наталля РАМАНОВІЧ

Марскі пісьменнік Мікалай Чаркашын

Пухавіччына ў літаратурным лёсе

Пачаўшы шмат гадоў таму збіраць факты, згадкі пра літаратурную гісторыю Пухавіцкага краю (спадзяюся, што некаму будзе цікавы летапіс гэтай старонкі), праз дзесяцігоддзі з пачатку пошуку я адкрываю ўсё новыя акалічнасці повязяў пісьменнікаў з Мар’інай Горкай і яе ваколіцамі. Адзін з цікавых эпізодаў пачаў вымалёўвацца нядаўна. Але час падводзіў да яго з канца 1980-х гадоў...

У краме савецкай кнігі імя Максіма Горкага ў Гаване (была такая кнігарня на Востраве Свабоды) у кабінцеце яе дырэктара Арманда мне на вочы трапіла кніга ваеннага журналіста Мікалая Чаркашына «Сэрца камандзіра». Сціплая кніжачка з серыі «Бібліятэчка часопіса “Советский воин”». Ваеннага марака, намесніка камандзіра падводнай лодкі па палітычнай частцы і вядомага ў Савецкім Саюзе ваеннага журналіста (друкаваўся Мікалай Чаркашын у «Правде», «Красной звезде», іншых газетах і часопісах) я добра ведаў па публікацыях у СМІ. Уразіў той дзень надзвычай (а быў гэта 1989 год): на кнізе меўся аўтограф пісьменніка, адрасаваны Арманда, у якога я і выпрасіў кнігу. Мо ўбачыў у маёй просьбе некаторую настальгію, а мо я згадаў тады, што Мікалай Андрэевіч нарадзіўся ў беларускім Ваўкавыску. З таго часу дакументальная аповесць М. Чаркашына — у маёй бібліятэцы. А вось сустрэча з пісьменнікам надарылася толькі ў кастрычніку 2019 года ў Магілёве, на чарговым пленуме Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі.

«Сэрца камандзіра» я захапіў з сабою, ведаючы, што сярод удзельнікаў пленума ад Саюза пісьменнікаў Расіі павінен быць і Мікалай Чаркашын. Адкрыццём для Мікалая Андрэевіча стала яго «кубінская кніга» ці, дакладней, — «кубінскі асобнік» аповесці пра ваенна-марскога афіцэра Абатэрына (дарэчы, кніга была выдадзена накладам 75 000 экзэмпляраў). Пагаварыць у Магілёве нам давалося няшмат. Але з таго часу пачалі ліставацца. Ды і сустракаліся ўжо некалькі разоў. І, як высветлілася, Мікалай Чаркашын радзіннымі повязямі звязаны як з усёй Беларуссю, так і з Пухавіччынай.

Нарадзіўся Мікалай Чаркашын у 1946 годзе ў сям’і афіцэра. Разам з бацькамі і малодшай сястрой Ларысай праехаў праз некалькі ваенных гарадкоў нашай краіны, змяніў некалькі школ. І Беларусь назаўсёды засталася для Мікалая роднай старонкай, якая выправіла яго ў вялікі шлях па жыцці. Невыпадковымі з’яўляюцца і яго творы, звязаныя з нашай Айчынай. Апошні з іх — прэзентаваны і ў Мінску раман «Брэсцкія вароты», кніга пра абарону Брэсцкай крэпасці ў 1941 годзе.

А якая ж сувязь з Пухавіччынай, Мар’інай Горкай і яе ваколіцамі? Расказвае Мікалай Чаркашын:

— Узімку 1966 года з 27 студзеня па 7 лютага мяне, студэнта першага курса філасофскага факультэта Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта, уключылі ў агітбрыгаду гістфака ў якасці акардэаніста і чыгальніка вершаў Маякоўскага. Агітбрыгада была сабрана з розных

факультэтаў і курсаў. Планаваўся вялікі агітпаход па Сібіры. А на зімовых вакацыях вырашылі выправаць брыгаду ў справе. І адправіліся мы на гастролі па Гомельскай і Мінскай абласцях.

Нас было чалавек 15: спевакі, танцоры, музыканты, дэкламаты... Я ўзяў з сабою акардэон «Вальтмэйстар». Гэта быў стары нямецкі інструмент, які з вайны прывёз мой хросны бацька — муж маінай малодшай сястры Васіль Ільін. Усю Вялікую Айчынную ён прайшоў механікам-вадзіцелем цяжкага танка КВ. За выключэннем таго, што Беларусь і Польшчу вызваляў на цяжкай САУ ІСУ-152. Пасада механіка-вадзіцеля на цяжкіх танках была афіцэрская: тэхнік-малодшы лейтэнант.

Васіль Іванавіч пасля вайны служыў два гады ў Мар’інай Горцы. І нас з сястрой Ларысай прывозілі да яго ў госці з Ваўкавыска... І вось пра акардэон. Я навучыўся на ім іграць яшчэ ў 10 класе. Да мяне прыходзіў настаўнік і задаваў хатнія заданні. А пасля слухаў і выпраўляў памылкі. Рэпертуар мой быў нескладаны: старадаўнія рускія вальсы, некалькі факстоўтаў, дарэвалюцыйныя рамансы.

26 студзеня вясёлай грамадой мы загрузіліся ў цягнік Масква — Гомель. З Гомеля аўтобусам перабраліся ў Рагачоў, а адтуль паехалі па вёсках... Завіталі і ў вёску Амельна Пухавіцкага раёна. Канечне ж, тады я яшчэ нічога не ведаў пра слаўнага ўраджэнца гэтых мясцін — савецкага адмірала Івана Хурса з вёскі Клятное.

— З Амельна мы і павінны былі скіравацца ў Мінск, — працягвае Мікалай Чаркашын. — А ў Амялянскім вясковым клубе народу набіралася гэгтулькі, што, здаецца, сцены не вытрымлівалі. Ці жарт — «маскоўскія артысты» прыехалі! Я чытаў верш любімага тады мною Уладзіміра Маякоўскага пра савецкі пашпарт. А пасля, запаўняючы перапынак, іграў на «Вальтмэйстары». Мае пасажы гучалі амаль прафесійна. Мне гучна апладзіравалі, прасілі іграць і далей. Кіраўнік паходу, студэнт гістфака Юра Цімафееўскі жартам прапанаваў мне застацца ў Амельна і быць «першым хлопцам на сяле». Гэта значыць — гарманістам, дарэмна, што іграў я на акардэоне. Наступны канцэрт павінен быў прайсці ў Мар’інай Горцы. Але канікулы ўжо завяршаліся — і мы 7 лютага планавалі

выправіцца ў Мінск, на цягнік. Тады стаялі даволі моцныя маразы. Але ў прэдадзень ад’езду мы заначавалі ў Амельна, непасрэдна ў клубе. Акардэон я пакінуў у халодных сенцах, паспадзяваўшыся на футляр. Але ноччу прыціснуў такі мароз, што каробка правай механікі (клавіатура правай рукі) трэснула. Іграць на ім ужо было нельга. Так на пухавіцкай зямлі завяршылася мая кар’ера музыканта.

Прайшло амаль чвэрць стагоддзя. І ўжо прафесійны літаратар Мікалай Чаркашын зноў трапляе ў Пухавіцкі раён. Прыязджае ў Мар’іну Горку разам з мінскім кінарэжысёрам-дакументалістам і таленавітым празаікам Уладзімірам Дашуком. Разам з групай калег яны выправіліся сюды здымаць фільм «Форс-мажор», прысвечаны капітану III рангу Валерыю Сабліну (1939—1976), які падняў паўстанне на супрацьлодачным караблі «Старажавы» 8 лістапада 1975 года і выклаў праз радыёэфір уласную ацэнку палітычнай сітуацыі ў краіне. Чаму ў Мар’інай Горцы вырашылі сустрэцца пісьменнік Мікалай Чаркашын і кінарэжысёр Уладзімір Дашук?.. Тут жыў і працаваў брат Валерыя Сабліна — афіцэр запаса Барыс Саблін. І вось што ўспамінае пра 1990 год Мікалай Чаркашын:

— Барыса Сабліна вельмі ўсхваляваў наш прыезд, роспыты пра брата. Але гаварыць на камеру ён адмовіўся. З намі быў былы матрос «Старажавога» — Шэін, які ў час «форс-мажору» ў 1975 годзе ва ўсім дапамагаў свайму напаліту Валерыю Сабліну. Барыс моцна паціснуў матросу руку. Гэтыя кадры засталіся ў фільме. «Форс-мажор» мне вельмі дарагі не толькі таму, што я быў аўтарам сцэнарыя і вядучым. З’явіліся пасля і іншыя кіна- і відэаверсіі падзей на «Старажавым». Але Дашук змог знайсці асабліваю танальнасць для няпростага апаведу, здолеў захаваць і перадаць душэўны стан кожнага з герояў кінастужкі. Вось чаму кадры «Форс-мажору» кранаюць, чапляюць, нікога не пакідаюць раўнадушным.

Сярод кніг, напісаных Мікалаем Чаркашым, — і «Апошні парад: Хроніка антыбрэжнеўскага мяцяжу» (Масква, 2003 год). На апошняй старонцы ёсць такая пазнака: «Рыга — Ленінград — Горкі — Мар’іна Горка — Омск. 1988 — 2003 гг.». Што ж, і ў лёсе Мікалая Чаркашына, лаўрэата Міжнароднай прэміі Андрэя Першазваннага, прэміі імя Г. К. Жукава, Усерасійскай літаратурнай прэміі імя Аляксандра Неўскага, Пухавіччына з’яўляецца асаблівым літаратурным адрасам. Дарэчы, вось што сказаў пра творчасць Мікалая Чаркашына легендарны гістарычны пісьменнік Валянцін Пікуль: «З пісьменнікаў-марыністаў я вызначыў бы Мікалая Чаркашына. Ён працаголік, і дай яму Бог здароўя. Так і трэба баразніць гісторыю, у ёй яшчэ няма цікавых, напоўненых драматызмам, загадкавых старонак. А ён выцягвае тэмы зусім невядомыя... Малайчына!..»

А мы будзем спадзявацца, што Мікалай Чаркашын, несумненна, яшчэ напіша кнігу і пра нашага земляка — ваенна-марскога разведчыка, віцэ-адмірала Івана Хурса, які, нагадаем, нарадзіўся ў пухавіцкай вёсцы Клятное.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

млын навін

Нядаўна ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў адбыліся XII Няфёдаўскія чытанні «Беларускае мастацтва: гісторыя і сучаснасць». З уступным словам выступіла доктар філасофскіх навук, прафесар Святлана Вінакурава. Цікавы даклад «Уладзімір Няфёд і ранняя творчасць Андрэя Макаёнка» прадставіў доктар філалагічных навук, прафесар Сцяпан Лашук. У канферэнцыі бралі ўдзел Рычард Смольскі, Якаў Ленсу, Валеры Жук, Вадзім Салееў, Яўген Шунейка, Рыгор Баравік — усяго амаль 90 чалавек, у тым ліку і навукоўцы з Кітая. Уразіў даклад Элы Клакоўскай «Сібірскі перыяд творчасці Яна Дамеля». Матэрыялы чытанняў будуць выдадзены асобным зборнікам.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Фарміраванне грамадзянскасці, патрыятызму, культуры навучэнцаў — адзін з прыярытэтных напрамкаў дзейнасці гімназіі № 174 г. Мінска. Нядаўна тут праходзіў конкурс патрыятычнай песні «Сэрца зямлі маёй», удзел у якім бралі вучні сярэдніх і старшых класаў. Прысутнічалі бацькі дзяцей, Эдуарда Зарыцкага. «Беларусь мая», «Маці-зямля», «Куточак Беларусі». Пераможцы творчага спаборніцтва атрымалі граматы, а ўсе ўдзельнікі — прызы. Журы адзначыла найбольш таленавітых. Сярод іх — самая юная канкурсантка, вучаніца 5 «Б» класа Маргарыта Мустафаева, самы старэйшы ўдзельнік — Сцяпан Навумік, дзядуля аднаго з вучняў.

Ганна КАЗЛОВА

Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Жыццё і творчая спадчына Аляксандра Дзембавецкага», прымаркаваная да 180-годдзя з дня яго нараджэння, прайшла ў Магілёўскім абласным краязнаўчым музеі. У форуме бралі ўдзел больш як 50 навукоўцаў з Беларусі, Расіі і Украіны. Аляксандр Дзембавецкі пакінуў заўважны след у гісторыі, культуры і навуцы. Займаючы пасаду губернатара (з 1872 па 1893 год), ініцыяваў узвядзенне будынкаў, якія сфарміравалі сучаснае аблічча Магілёва. Адкрыліся тэатр, рэальнае вучылішча, фельчарскія школы, бальніцы, прыкметна ўзрос эканамічны ўзровень губерні. Як гісторык, ён зрабіў значны ўнёсак у вывучэнне, аналіз і абагульненне звестак аб Падняпроўі, выступіў арганізатарам стварэння ўнікальнага выдання «Вопыт апісання Магілёўскай губерні» — падобнага не было нават у Санкт-Пецярбургу і Маскве.

Бажэна СТРОК

Больш як 30 аўтарскіх работ Алы Гопшы прадстаўлена на персанальнай выстаўцы «Прадобраствам тваім...» у «Арт-прасторы» Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. С. Пушкіна. Ала Гур’ёна стварыла галерэю непаўторных жаночых вобразаў, выкарыстоўваючы ўласныя схемы і розныя тэхнікі: вышыўку крыжыкам, джутаваў філігрань, малюнак алоўкам і маркерам... Адмысловыя вобразы вядомых жанчын здзіўляюць падабенствам з арыгіналам, адлюстроўваюць рысы характару канкрэтнай асобы.

Міра ІЎКОВІЧ

з пошты «ЛіМа»

Слова пра настаўніка

Час ад часу люблю прагуляцца ад свайго дома да вуліцы Энгельса, што ў Мінску, пастаяць каля будынка былой школы № 2, у якой я вучыўся ў 1950—1960 гады. Здаецца, зараз адчыняцца дзверы і выйдзе на парог дырэктар школы Уладзімір Ляпёшкін, які паважліва ставіўся да маіх літаратурных спроб і рабіў карысныя парады ды заўвагі.

Уладзімір Ігнатавіч веў у старшых класах беларускую літаратуру, іншы раз падчас урокаў дэкламаваў і ўласныя вершы, якія мы з задавальненнем слухалі. Узнікала адчуванне, быццам пахне хлебам, чаборам, бэзам...

Адным разам настаўнік павёз нас на аўтобусе за горад, каб мы паглядзелі, як «растуць» на льяным полі будучыя кашулі... У той дзень мы завіталі і на льнозавод.

Некалькі разоў мне давалося пабываць у гасцях у Уладзіміра Ігнатавіча на яго радзіме — у вёсцы Церабель Пухавіцкага раёна. На свае грошы ён пабудаваў помнік аднавяскоўцам, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Сам Уладзімір Ляпёшкін у гады акупацыі дапамагаў мясцовым партызанам змагацца з ворагам, але гаварыў пра гэта неахвотна.

Ад Уладзіміра Ігнатавіча ў мяне засталіся самыя добрыя ўспаміны ды падораныя ім кнігі — «Ранішнія росы» і «Рупнасць» з вершамі настаўніка. Было б добра, каб якое выдавецтва ўзялося за падрыхтоўку выдання «Выбранае» Уладзіміра Ляпёшкіна.

Уладзімір ГОЛУБЕЎ

Вынікі

Дарагія ролі

На пачатку гэтага тэатральнага сезона народная артыстка Беларусі Святлана Акружная была ўзнагароджана нагрудным знакам «За ўклад у развіццё культуры Беларусі». Так была адзначана яе доўгая і плённая дзейнасць на карысць беларускаму сцэнічнаму мастацтву.

Паўстагоддзя таму парог Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа пераступіла маладая, абаяльная, перспектыўная актрыса.

З першай жа ролі яна стала адной з вядучых актрыс коласаўскага тэатра. Ужо за Анютку ў дэбютным спектаклі атрымала першую ў сваім жыцці ўзнагароду — прэмію Беларускага тэатральнага аб'яднання (цяпер — БСТД). І гэтую высокую планку Акружная не апускала ўжо ніколі. І калі ў 1976 годзе тэатр гастралюваў у Маскве, пры безумоўнай згодзе крытыкаў яна была прызнана найлепшай выканаўцай гэтай ролі за ўсю гісторыю, гэтак жа, як і Дачкі ў «Зацюканым апостале» А. Макаёнка.

Увогуле, у жыцці і творчасці Святланы Акружной было шмат шчаслівых імгненняў і адкрыццяў і вельмі шмат горкіх дзён, пераадолець якія пад сілу толькі моцным духам. Актрыса ішла праз духоўныя пакуты горда, смела, не ахвяруючы жыццёвымі прынцыпамі, не губляючы ўласнай годнасці.

На маё пытанне «Якія сцэнічныя вобразы вам асабліва запамніліся?» яна адказвае так:

— Усе ролі для мяне дарагія, таму што народжаны, як нараджаецца дзіця. Усе блізкія майму сэрцу. Прыступаючы да работы над роляй, я не баялася ісці, як у першы клас. Было цікава адкрываць разам з рэжысёрам тое, пра што я нават спачатку і не здагадвалася. Новае, незвычайнае, непаўторнае. У кожную ролю я ўкладала ўсю сябе, свае назіранні, любоў. Іграла, як у апошні раз. Тэатр патрабуе ўсёпаглынальнай аддачы. Інакш нельга...

Святлана Акружная — асоба шматгранная. Акрамя таленту актрысы, валодае яшчэ і здольнасцю бачыць, разумець, спачуваць і тонка адчуваць навакольны свет. І палітыка ёй таксама аказалася падудаднай. Яна была членам Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, адчувала ўвагу кіраўніцтва краіны і горада. І сама актыўна дапамагала людзям. Цесна супрацоўнічала з Камітэтам салдацкіх маці, дапамагла выйграць тры судовыя працэсы. Стаяла ля вытокаў стварэння ў Віцебску арганізацыі інвалідаў-калясачнікаў, супрацоўнічала з калоніяй для непаўналетніх. Амаль дваццаць гадоў жыцця Святлана Акружная працуе над стварэннем музея тэатра імя Якуба Коласа.

Пра асаблівы талент Святланы Акружной і актыўную грамадскую пазіцыю выйшла каля 500 публікацый у кнігах, часопісах, газетах і біяграфічных даведніках. Зняты дакументальны фільм «Святлана» (рэжысёр А. Трафіменка).

Юрый ІВАНОЎСКИ

Інтэрв'ю са Святланай Акружной чытайце ў наступным нумары газеты «ЛіМ».

Пацеха з меха

Анатоць ЗЭКАЎ

Ці таго шукала?

Аднойчы збылася дзівосная мара,
Што я пакахала мужчыну з гітарай.

Расстанне было найпачварнейшай карай.
Навошта сустрэла мужчыну з гітарай?
Таццяна БАРЫСЮК

Каханьня ў жыцці я нямала спазнала.
О, колькі мужчын за свой век я кахала!

Адных — крыху болей,
Другіх — крыху меней
Быў нехта з сякерай, а нехта — і з кельмай...

І раптам збылася дзівосная мара —
Знайшла я, нарэшце, мужчыну з гітарай.

Кружылася, быццам вавэрка у коле,
Каб толькі мужчыну свайго задаволіць.

І есці варыла, і ў доме ўбірала,
І нават цвікі у сцяну забівала.

Бывала, стаю і цвікі забіваю,
А ён ля мяне пад гітару спявае.
Усё я цярпела, усё я трывала,
Здаралася, нават яму падпявала.

І толькі тады ўжо разбіліся мары,
Калі ён у ложка улёгся з гітарай.

І я зразумела, што марыла марна.
Сустрэць бы мужчыну цяпер без гітары!

Душа і цела

Ля мяжы Глыбокага з Паставамі
Спіць маё далёкае Хрыстова.

Я імкну туды душою грэзнаю,

Я крычу балюча-звар'яцела —
Там мае пачуцці найчысцейшыя,
Там душа, а тут — у Мінску — цела.
Янусь МАЛЕЦ

Там, дзе бацькоўскі дом,
У вёсачы Хрыстова,
Жыве душа з Хрыстом
І ў лучнасці са словам.

Зусім я не адзін
Хаджу ля роднай хаты.
Я кожнаму там — сын
І бацька ўсім сынам там.

Ў адным хіба што я Гатовы павініцца,
Што там душа мая,
А цела ж — у сталіцы.

І ўдзень я, і ўначы
Ад думкі успацелы:
Як разам спалучыць
Мне і душу, і цела.

Малюнкi Алега Карповіча

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Незвычайная сустрэча

Гумарэска

Спачатку Яна здзівіла мяне сваёй вясновай урачыстасцю і велічнай строгасцю. Пасля прывабіла непасрэднасцю, нейкай асаблівай чысцінёй і пяшчотай, затым захапіла летуценнасцю і цёплай прыгажосцю. А калі я заўважыў, што на нейкі момант Яе агарнуў салодкі юначы сум, то адразу адчуў: Яна паланіла мяне, стала неад'емнай, адной з самых светлых і самых балючых часцінак маёй істоты. Усё ў душы і навокал мяне так і вірвала непаўторнай, гаючай музыкай, да якой хацелася падабраць самыя звонкія, самыя дакладныя словы. Здавалася, што я трапіў у казачны свет, у той жадамы, прываблівы і святочны куток дзяцінства, дзе нараджаюцца і вечна жывуць шчырасць і дабрыня, дзе тысячамі адценняў пераліваецца і звоніць радасць, дзе заўжды свеціць сонца ўзаемаразумення, чалавечнасці і хараства.

Маё сэрца гарэла высокімі пачуццямі, а позірк у захапленні прырос да Яе. Лірычныя хвалі выкочвалі на абуджаны бераг душы трапяткую мелодыю акрыленай вясны. Нібыта прадказваючы шчасце, жаўранкі апантана разбівалі крышталі паднябесся на дробныя цурачкі. Я стаяў слупам, любуючыся Ёю. А Яна, жыццярадасная, такая родная і блізкая, быццам бы ўзляцела над зямлёй, прагна п'ючы хмельнае святло, каб яшчэ больш зачараваць увесь свет бязмежнасцю сваёй маладосці, вяселосцю, даступнасцю і непараўнальнасцю красы.

Мне нават стала неймаверна балюча: як гэта я не мог спаткаць Яе раней. І было 6 зусім недаравальна ачарсцвец у будзённасці, згубіцца ў мітусні і не ўбачыць Яе, такой юнай, узнёслай, шчаслівай, здольнай перайначваць усё жыццё. Цяпер, я ўжо ведаў, Яна ёсць, і побач, у нашым горадзе. І ўжо толькі ад усведамлення гэтага хацелася спяваць, хацелася разагнацца, узмахнуць крыллем і паляцець... Хацелася дзяліцца з кожным сваёй невычэрпнай, магутнай радасцю ад сустрэчы ў духмяны майскі дзень з Ёю — Бярозавай алеяй у Батанічным садзе.